

ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ

ΔΕΛΤΙΟΝ

ΤΗΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΚΑΤΑ ΤΡΙΜΗΝΙΑΝ ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ

ΤΟΜΟΣ Η΄

Ο ΧΩΡΟΣ ΤΗΣ ΛΑΜΠΡΗΣ

ΙΔΙΩΣ ΕΝ Τῇ ΕΝ ΑΙΓΙΝῃ ΠΑΛΑΙΑῃ ΧΩΡῃ

ΥΠΟ

Π. Ν. ΗΡΕΙΩΤΟΥ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΤΥΠΟΙΣ Π. Δ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ

1921

119360

Ο ΧΟΡΟΣ ΤΗΣ ΛΑΜΠΡΗΣ

ΙΔΙᾶ ΕΝ Τῇ ΕΝ ΑΙΓΙΝῇ ΠΑΛΑΙΑ ΧΩΡᾶ

ΥΠΟ

Π. Ν. ΗΡΕΙΩΤΟΥ δ. φ.

Οἱ παλαιότεροι Αἰγινῆται ἦσαν εἰς ἄκρον φιλόεργοι, τὰς πλείστας ἑορτὰς τοῦ ἑορτολογίου τῆς Ὁρθοδόξου Χριστιανικῆς Θεοσκεΐας ἡμῶν μετ' εὐλαβείας ἐτήρουν καὶ προσηκόντως ἐώρταζον καὶ πρὸς τιμὴν πλείστων Ἀγίων εἶχον ἰδρύσει ἐν τε τῇ πόλει, τῇ νῦν Παλαιᾷ χώρᾳ καλουμένη, καὶ ἐν τοῖς ἀγροῖς πλείστα ἐξωκκλήσια². Κατὰ τὰς ἑορτὰς τῶν Ἀγίων ἐτελοῦντο καὶ πανηγύρεις καὶ τὰ συμπαραμαρτοῦντα ταύταις, εὐωχία καὶ χοροί. Καὶ πολλοὶ μὲν χοροὶ ἐγίνοντο ἐν ταῖς πανηγύρεσι τῶν ἑορτῶν τῶν Ἀγίων, ἀλλ' ὁ ἐξοχώτερος, ὁ μεγαλοπρεπέστερος χορὸς ἐτελεῖτο κατὰ τὴν Λαμπρὰν καὶ δὴ κατὰ τὴν δευτέραν Ἀνάστασιν ἢ Ἀγάπην. Ὁ χορὸς οὗτος ἦτο διττός, μικρὸς καὶ μεγάλος.

¹ Παλαιὰ χώρα ἢ κατὰ τὸ Αἰγινητικὸν γλωσσικὸν ἰδίωμα Παλαιὰ Χώρα. τ. ἔ. παλαιὰ πόλις, καλεῖται νῦν οὕτως ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν νῦν νέαν πόλιν. Ἡ πρωτεύουσα τῆς νήσου ἦτο ἐκ παλαιάτων χρόνων, ἔνθα καὶ ἡ νῦν, ἀλλ' ἔνεκα τῶν συχνῶν καταστροφῶν, ἃς ὑφίστατο αὕτη ὑπὸ τῶν πειρατῶν, ἐγκατελείφθη καὶ ἐκτίσθη νέα ἐνδοτέρῳ τῆς νήσου, ἔνθα νῦν ἡ Παλαιὰ χώρα, ἥτις καὶ πάλιν ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐγκατελείφθη, ἐπανελθόντων τῶν κατοίκων εἰς τὴν προτέραν. Ἀλλὰ περὶ τούτου ἀλλαχοῦ θὰ ρηθῶσι τὰ δέοντα, ἐνταῦθα δὲ περὶ τῶν συνηθειῶν κλπ. τῶν κατοίκων ἐν ἐκείνῃ καὶ ἐν ταύτῃ.

² Ἐξωκκλήσια ἔχουσιν ἰδρυθῇ ἐν τε τῇ Παλαιᾷ χώρᾳ καὶ ἐν τοῖς ἀγροῖς τῆς Αἰγίνης τοσαῦτα, ὥστε εἰς περιγητὴν ἀλλοδαπὸν, ἐπισκεφθέντα τὴν νῆσον κατὰ τὴν 18 ἐκ., νὰ κάμωσι μεγίστην ἐντύπωσιν, ἥτις τῷ διηγείρῃ σφοδρὰν ἐπιθυμίαν νὰ ἐρωτήσῃ εἰδότας περὶ τοῦ ποσοῦ αὐτῶν. Ἡ ἀπάντησις, ἣν ἔλαβεν εἰς τὴν ἐρώτησίν του ταύτην, ἦτο, ὅτι ὑπάρχουσιν ἐξωκκλήσια τοσαῦτα, ὅσαι εἶνε αἱ ἡμέραι τοῦ ἐνιαυτοῦ. Καὶ τοῦτο μὲν δὲν εἶνε ἀληθές, ἀλλὰ τὸ ἀληθές εἶνε, ὅτι ὑπάρχουσι τοιαῦτα ὑπερβολικῶς πολλὰ, ὥς δύναται τις νὰ βεβαιωθῇ ἐκ τε τῶν ἐτι διασφζομένων καὶ ἐκ τῶν ἐρειπίων πολλῶν τοιούτων. Πλείστα τοιαῦτα διασφζονται ἐν τῇ Παλαιᾷ χώρᾳ, ἔνθα νῦν ἰδρυθῇ μονὴ καλογραιῶν καὶ ἐν ᾗ ἦτο ἡ ἑδρα τοῦ ἐκ τῆς νήσου Ζακύνθου Ἀγίου Διονυσίου ἐπισκόπου τῆς νήσου Αἰγίνης.

Ὁ μικρὸς χορὸς ἐγίνετο, ὅπως καὶ κατὰ τὰς διαφόρους πανηγύρεις καὶ διασκεδάσεις γίνεται νῦν, εἶχεν ὅμως καὶ ἄποιον ἄλλον σκοπὸν ἐκτὸς τοῦ τῆς τέρψεως, εἶχε σκοπὸν ἀποκαλυπτικόν. Ἐὰν δὴλα δὴ νέος τις ἠρᾶτο νεανιδὸς τιнос, ἐκάλει αὐτὴν καὶ συνεχόρευον, τοῦτο δὲ ἦτο ἀποκάλυψις τῆς ἀμοιβαίας συμπαθείας τῶν νέων καὶ ἠνάγκαζε τοὺς οἰκείους τῶν νὰ σπεύσωσι νὰ συνδέσωσιν αὐτοὺς διὰ γάμου. Λόγος ἄλλος δὲν ἐχώρει, ὁ γάμος ἔπρεπε κατὰ πάντα τρόπον νὰ τελεσθῇ, διότι ἄλλως ἐθεωρεῖτο βαρεῖα ὕβρις ἰδίᾳ διὰ τὴν νέαν. Ληπτέον ὅτι ὅσιν ἐνταῦθα τὰ Ἑλληνικὰ ἐν γένει ἔθιμα. Ὁ χορὸς δ' οὗτος ἐγίνετο ἐν τῇ ἐν τῇ Παλαιᾷ Χώρᾳ θέσει, τῇ καλουμένῃ Πλάστᾳ¹ καὶ κειμένη ἔμπροσθεν τοῦ αὐτόθι ναοῦ τῆς Παναγίας τῆς ἐπικαλουμένης *Φοργίσης*.

Ὁ μεγάλος χορὸς, ὅστις ἐγίνετο ἐν μεῖζονι πλατείᾳ, κειμένη ἐνθα ὁ αὐτόθι ναὸς τοῦ Ἀγίου Σταυροῦ², ἐγίνετο ὡς ἑξῆς. Προκειμένου νὰ τελεσθῇ οὗτος, διεκόπτετο ὁ ἐν τῇ Πλάστᾳ τελούμενος καὶ ὅλοι οἱ αὐτόθι χορεύοντες καὶ μὴ μετέβαινον καὶ συνηθροίζοντο ἐν τῇ πρὸ τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀγίου Σταυροῦ πλατείᾳ, ἵνα μετασχῶσιν ὅλοι ἀνεξαίρετως τοῦ χοροῦ. Ὁ χορὸς ἦτο κλειστός (ἐγκύκλιος) ἀνευ χορηγοῦ, ὁ δὲ κύκλος του ἐγίνετο τόσον εὐρύς, ὥστε ὁ ναὸς, ὅστις δὲν εἶνε καὶ πολὺ μέγας, εὐρίσκετο ἐν τῷ κέντρῳ τοῦ κύκλου. Ἐν τῷ χορῷ τούτῳ ἐτηρεῖτο ἡ ἑξῆς τάξις ὡς πρὸς τὴν τοποθέτησιν τῶν χορευτῶν. Πρῶτοι ἐπιάνοντο οἱ γέροντες, εἶτα οἱ ἐν γένει ἄγαμοι ἄνδρες, μεθ' οὓς οἱ ἑγγαμοὶ καὶ πάλιν γέροντες, οὕτως ἀπετελεῖτο ἐν τῷ χορῷ ἑξ' ἀνδρῶν. Ὡς πρὸς τὰς γυναῖκας πρῶται ἐπιάνοντο αἱ γραῖαι, μεθ' αἱ νεανίδες, εἶτα αἱ ἑγγαμοὶ γυναῖκες καὶ τέλος πάλιν γραῖαι, οὕτω δὲ ἀπετελεῖτο ἕτερον τῷ χορῷ ἐκ

¹ Πλάστα εἶνε μικρὰ λιθόστρωτος πλατεία, ἣτις ἐχρησίμευσεν ὡς τόπος συνελύσεως τῶν προσετώτων τῆς νήσου, ὡς ἀγορά, forum, ὅθεν καὶ τὸ ἐπώνυμον *Φοργίσις* τὸ ἀποδοθὲν εἰς τὴν Παναγίαν.

² Ἐκ τοῦ τόπου ἐνθα ἐγίνοντο οἱ χοροὶ οἱ αὐτόθι κατοικοῦντες διέκρινον τοὺς δύο χοροὺς λέγοντες ὁ χορὸς ὅς τῇμ Πλάστᾳ, ἐννοοῦντες τὸν μικρόν, ὁ χορὸς ὅς τὸν Σταυρὸν, ἐννοοῦντες τὸν μέγαν χορόν. Ἡμεῖς διακρίνομεν ἀπὸ τῶν ἄλλων ἐν γένει χορῶν λέγοντες ὁ χορὸς τῆς Παλαιᾶς χώρας, ἐννοοῦντες τὸν μέγαν μόνον χορόν, διότι αὐτὸς ἔχει τὸ ἐνδιαφέρον, ὅπως λέγομεν καὶ *τραγουδία τῆς Παλαιᾶς χώρας*, ἐννοοῦντες τὰ τηροῦντα τὸ γνήσιον Αἰγινητικὸν γλωσσικὸν ἰδίωμα. Δὲν εἶνε ἀνάγκη νὰ εἴπω, ὅτι οἱ τοιαῦτα νῦν μεταχειριζόμενοι μετέτρεψαν εἰς τὸ νῦν κρατοῦν ἰδίωμα, ὡς εὐκόλως ἐννοοῦμεν.

γυναικῶν, τῶν δύο δὲ τούτων τόξων ἐρχομένων εἰς σύνδεσιν, ἤρχοντο εἰς ἐπαφὴν γέροντες καὶ γραῖαι. Νὰ εἴπω τὸ διατί τοῦτο οὕτως ἐγίνετο; Εἶνε πιστεύω γνωστὰ τὰ παλαιὰ ἄγνὰ Ἑλληνικὰ ἔθιμα.

Εἰς τὸν χορὸν τοῦτον δὲν ἐθεωροῦντο ἀπαραίτητα μουσικὰ ὄργανα, ὅσα ἐν χρήσει ἐν Αἰγίνῃ ἦσαν, τὸ βιολὶ καὶ λαοῦτο, ἡ ὥς οἱ Αἰγινῆται προφέρουσι *διολὶ* καὶ *λαβοῦτο*, ἀπαραίτητος ὅμως ἦτο ὁ ἀοιδὸς (τραγουδιστής) μετὰ τὸ *ντέφι* του. Ἄν τυχὸν παρενθίσκοντο ἐκεῖ τοιοῦτοι ὀργανοπαῖκται καὶ ἡ πλειονοψηφία τῶν χορευτῶν τὸ ἀπῆται, ἐτοποθετοῦντο μετὰ τοῦ ἀοιδοῦ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ κύκλου τοῦ χοροῦ.

Ὅταν εἶχον πλέον ὅλοι συναθροισθῇ ἐν τῇ πλατείᾳ, ὁ ἀοιδὸς κρούων τὸ *ντέφι* του ἔδιδε τὸ σύνθημα νὰ πιασθῶσιν εἰς τὸν χορόν καὶ ἦδε ἡ μᾶλλον ἐρραψόδει πρῶτον τὸ ὕπ' ἀριθ. 1 τραγούδιον καὶ εἶτα τὰ ἄλλα ὕπ' ἀριθ. 2-5. Ἐκ τοῦ χρόνου τοῦ μακροῦ ἡ μικροῦ τῆς διαρκείας τῆς τοποθετήσεως τῶν χορευτῶν ἐξηρᾶτο ἡ ῥαψωδία ὅλων ἢ τινῶν τῶν τραγουδίων τούτων. Ἡ τακτοποίησις τῶν χορευτῶν ἐγίνετο ὕπ' ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, εἰδημόνων τῶν τοῦ χοροῦ, ἐκάστου τακτοποιούντος τοὺς τοῦ φύλου τῶν. Ὅταν δὲ πλέον ἐτελείωνεν ἡ ἐργασία αὕτη καὶ ἐπρόκειτο ν' ἀρχίσωσι τὸν χορόν, ὁ ἐκεῖ παρενθισκόμενος ἱερεὺς, ὅστις προηγουμένως εἶχε τελέσει ἐν τῷ ναῷ πᾶν ὅ,τι ἡ ἐκκλησία ὀρίζει νὰ τελεῖται κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην, ἐξήρχετο πρὸ τῆς θύρας τοῦ ναοῦ καὶ ἔψαλλε τὸ «Χριστὸς ἀνέστη», μεθ' ὃ ἀμέσως ὁ ἀοιδὸς ἤρχετο ἄδων ἐν ἐκ τῶν ὕπ' ἀριθ. 6-20 τραγουδίων¹, οἱ δὲ χορευταὶ ἐχόρευον συμφώνως πρὸς τὸν ἦχον² αὐτοῦ ἐπαναλαμβάνοντες καὶ αὐτοὶ τοῦτο.

¹ Ἐκ τῶν ἐκτεταμένων τραγουδίων ὁ ἀοιδὸς ἦδε τμήματα, διότι ἐπιλοτιμεῖτο ὅσον τὸ δυνατόν πολλὰ τραγούδια νὰ ᾄσῃ, διὰ νὰ ἐπιδειχθῇ, διὰ νὰ ἀκούσῃ ἐπαίνους καὶ ἐγκώμια, ὡς πολλὰ γνωρίζων καὶ διὰ νὰ γεμίσῃ τὴν τσέπην του λιανὰ. Εἶχε θαυμαστὴν ἐπιτηδειότητα νὰ *τεμαχίξῃ* τὸ τραγούδιον, νὰ *συναρμύξῃ* τὰ τμήματά του καὶ νὰ μὴ διακρίνῃται ἡ *πρᾶξις* του. Εἰς τοῦτο δὲ φυσικὰ ἐβοήθει αὐτὸν πολὺ καὶ ἡ ἄγνοια τοῦ τραγουδίου ὑπὸ τῶν πλείστων χορευτῶν.

² Τὰ τραγούδια ταῦτα ἔχουσιν ἰδίον τινα ἦχον κατὰλληλον εἰς χορόν καμὲ τὸν ἦχον τοῦτον ἐτραγουδοῦντο μόνον κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην, εἰς πᾶσαν δ' ἄλλην, ἐάν τι ἐτραγουδεῖ μετὰ τοῦτον, ἀμέσως ἤκουε· *μὰ τί, Λαμπρὴ μᾶς ἔφερες*; Κατὰ τὸν ἐν τῇ ἐορτῇ τοῦ Ἀγίου Γεωργίου γινόμενον χορόν *πρῶτὸν* τὸν τραγούδιον, ὁ ὥφειλε νὰ τραγουδήσῃ ὁ ἀοιδὸς, ἦτο τὸ ὕπ' ἀριθ. 21.

Ὁ χορὸς οὗτος ἤρχιζεν, ὡς εἴπομεν, τὴν Λαμπρὰν καὶ διήρκει τελούμενος κατὰ τὰς δύο μετ' αὐτὴν ἡμέρας, ἡμέρας ἀργίας, καὶ κατὰ πᾶσαν Πέμπτην τῶν μετ' αὐτὴν τριῶν ἐβδομάδων¹, κατὰ τὴν κατ' αὐτὸν τὸν χρόνον παρεμπόπτουσιν ἑορτὴν τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς καὶ κατὰ τὰς κατ' αὐτὰς Κυριακὰς μέχρι τῆς ἑορτῆς τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, ἂν ἡ Λαμπρὰ ἦτο πρῶτος, ἄλλως μέχρι τῆς τρίτης καὶ τελευταίας Πέμπτης. Εὐθὺς μετὰ τὴν λήξιν τοῦ χοροῦ ὁ αἰοιδὸς ἐγνωστοποιεῖ τὸν χρόνον τῆς λήξεως τῆς χορευτικῆς ταύτης περιόδου, διότι τοιαύτη τίς πῶς εἶνε, φωνῶν τὸ *τῆρημα* τοῦ χοροῦ ἢ ἀπλῶς τὸ *τῆρημα* τοῦ Ἁγίου Γεωργίου! ἂν τότε συνέπιπτεν, ἢ τὴν *τρίτη Πέμπτη*! ἂν τότε. *Τῆρημα* δὲ ἡ λέξις σημαίνει τέρμα.

Εἰς τὸν χορὸν τοῦτον ἐλάμβανον μέρος ὅλοι ἀνεξαρτήτως οἱ κάτοικοι τῆς πολίχνης, τοῦτο δὲ λέγω οὕτως λαμβάνων ὑπ' ὅσιν τὴν τότε κοινωνικὴν κατάστασιν. Κατὰ ταῦτα προσεστώτες, ἀρχόντοι καὶ ἄλλοι ὁπωσδήποτε ἐξέχοντες ἐν τῇ κοινωνίᾳ, ἄνθρωποι τοῦ λαοῦ, πτωχοί, ἐργατικοὶ κ. τ. συμμετεῖχον ὅλοι ἀδιακρίτως τοῦ χοροῦ καὶ συνεχόρευον, ἦτο ἄρα χορὸς δημοκρατικός.

Τὸ θέαμα τοῦ χοροῦ ἦτο πράγματι μεγαλοπρεπέστατον, γραφικώτατον καὶ εἰς τοῦτο συνετέλει ἡ μεγίστη εὐρύτης τοῦ κύκλου τοῦ χοροῦ καὶ αἱ τῶν χορευόντων ἐνδυμασίαι, οὐ σμικρὸν δὲ καὶ ἡ τοποθεσία, ἐν ἣ ἐτελεῖτο. Τῶν χορευόντων οἱ τῆς ἀνωτέρας τάξεως ἐν γένει ἄνδρες, ἄλλοι ἔφερον *τσουμπέδες*, ἄλλοι *φουφούλαις* βρά-

¹ Τὰς τρεῖς Πέμπτας τῶν τριῶν μετὰ τὴν Λαμπρὰν ἐβδομάδων τηροῦσιν οἱ Αἰγινῆται ὡς ἑορτὰς καὶ συνεπῶς οὐδεμιᾶς ἐργασίας ἰδίᾳ ἐν τοῖς ἀμπελώσιν ἐπιλαμβάνονται. Τοῦτο ποιοῦσιν ἐκ φόβου μὴ ἄλλως προσβληθῶσιν αἱ ἀμπελοι ἀφ' τοῦ σκαθάρι ἢ ἀσκαθάρι. Τοῦτο δὲ εἶνε μικρὸς κύνθαρος ἐπιπίπτων ἐν μεγάλῃ πλήθει εἰς τὰς ἀμπέλους καὶ κατατρώγων τὰ πρόσφατα τρυφερὰ φύλλα καὶ τοὺς τρυφεροὺς βλαστὸς τοῦ κλήματος ὡς καὶ τὰς νεωστὶ σχηματισθείσας ῥάγας τῆς σταφυλῆς. Ἐρωτήσας τότε, πῶς καὶ ὑπὸ τίνος καθιερώθη τοῦτο, ἔλαβον τὴν ἀπάντησιν: *ἔτσι τὸ ἡῆραμε*, ὅπερ δηλοῖ ὅτι εἶνε παναρχαία συνήθεια, ἥτις ὅμως ἤρχισεν ὀλίγον κατ' ὀλίγον καταργουμένη. Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ ἀναφέρω, ὅτι κατὰ τὰς τρίτας ταύτας Πέμπτας νερὸν ἀπὸ πηγῆν ἢ φρέαρ δὲν φέρουσιν εἰς τὴν οἰκίαν οὕτε σαρώνουσι ταύτην, ἀλλὰ ταῦτα πρέπει νὰ γίνωσι τὴν προηγουμένην ἡμέραν. Τοῦτο *φυλάει γὰρ τοὺς σκλιπώνους*. Ἔστι δὲ *σκιλίπωνας* (κνιψ) μικρὸς μύρμηξ ἐπιπίπτων παμπληθὴς καὶ κατατρώγων σῦκα, μέλι καὶ ἐν γένει γλυκίσματα καὶ ἄρτους.

καις, ὃν τινες μεταξίνας¹, ἰδίᾳ χρώματος ἐρυθροῦ, ἢ ἐξ ἐρέας, ἃς ἐκάλουν *σαλθάκια*, χρώματος μαύρου, ἢ ἐρυθροῦ ἢ βαθέος κίανου. Ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἔφερον *φέσια* ἐρυθρὰ μὲ μεταξίνας *φούντας*, ἃ τινες ἐφόρουν ὄρθια, ὡς παπᾶ καλυμμαύχι, ἄλλοι *τσακιστά*. Οἱ τοῖς *φουφούλαις* βράκαις φέροντες ἐνεδύοντο κομπότατα, δὲν ὑστέρουν δὲ εἰς τοῦτο καὶ οἱ τοὺς *τσουμπέδες* φέροντες. Οἱ πενέστεροι ἔφερον μόνον *φουφούλας* βράκας βαμβακερὰς καινούργεις. Ἐξ αὐτῶν ἔλειπε μὲν ἡ πολυτέλεια, παρίστατο ὅμως ἡ εὐπρέπεια. Αἱ δὲ γυναῖκες τῆς ὁπωσδήποτε ἀνωτέρας τάξεως, ἄλλαι μὲν ἔφερον ἐπανωφόρια, *τσουμπέδες*, ἐκ βελούδου χρωματιστοῦ μὲ χρυσὰς παρυφάς, *πιραζέδες*, ἄλλαι δὲ *κομπογούνι*, ἐκ βελούδου ἢ ἐξ ἐρέας μὲ πολλὰ *χάριτζα*, κοσμήματα μεταξίνα ἢ χρυσᾶ. Ἐσθῆτα, *φουστάνι*, δ' ἔφερον μετάξινον ἀπλοῦν ἢ χρυσοῦφαντον, περὶ δὲ τὴν μέσῃν ζώνην μεταξίνην. ἢ χρυσοῦφαντον, συνδεομένην διὰ δύο πορπῶν χρυσῶν ἢ ἐπιχρυσῶν ἢ ἀργυρῶν διαλίθων, σχήματος στρογγύλου ἢ ἐν εἶδει καρδίας. Ἐκ τῶν πορπῶν ἐκρέμαντο ἀλυσίδια πολλὰ φέροντα κόσμημά τι. Τοιαύτας ζώνας φέρουσι νῦν οἱ ἐπίσκοποι ἄνευ ἀλυσιδίων, νομίζω. Ὑποκάμισον ἔφερον μετάξινον ἀραχνούφες μὲ *μπιμπίλαν*, εἶδος δαντέλας, ἐστολισμένον, ἥτις διεφαίνετο περὶ τὸν τράχηλον καὶ τὸ στήθος, ὃ ἐκάλυπτον μὲ τὸ *πεστεμάλι*².

Ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἔφερον μικρὸν ἐρυθρὸν φέσιον, *ντὰλ-φεςάκι*, καλούμενον, ἂν καλῶς ἔχω σημειώσῃ, ὃ περιέδεον διὰ μεταξίνου μανδηλίου καὶ ἐπ' αὐτοῦ μετὰ μεγίστης χάριτος περιέδεον τοὺς μακροὺς πλοκάμους, *πλεξίδας* ἢ *πλεξούδας*, τῆς κόμης, ὅπως ἐσυνήθιζον τότε νὰ πλέκωσι ταύτην καὶ ἄνωθεν τοῦ φεσίου ἔθετον τὸν *τζεβρὲν* ἢ *μπόλιαν*, μανδηλίον μετάξινον κεντητὸν ἀπλῶς ἢ χρυσοκέντητον. Ὑποδήματα ἔφερον *κουντούρας* ἐκ βελούδου, ἰδίᾳ ἐρυθροῦ, ἢ ἐξ ἐρέας χρυσοκεντήτους. Χρυσᾶ κοσμήματα ἐσυνήθιζον νὰ

¹ Διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς *φουφούλας* βράκας ἐν Αἰγίνῃ σημειῶ, ὅτι αἱ μεταξίνας καὶ αἱ ἐξ ἐρυθροῦ χρώματος ἐν γένει τοιαῦται κατηργήθησαν εὐθὺς μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος. Ἦδη τὸ ἐνδυμα τοῦτο σχεδὸν καθολοκληρίαν ἐξέλειπε. Πρῶτος ἐνδυθεῖς κατὰ τὸν σημερινὸν εὐρωπαϊκὸν τρόπον, ἢ ὡς λέγουσιν ἐνταῦθα ἐνδυθεῖς *σιετὰ* ἢ *φράγκικα*, ἦτο ὁ ἐμὸς πατήρ.

² *Πεστεμάλι* ἦτο τετράγωνον τεμάχιον ὑφάσματος μετάξινου ἢ μὴ, κεντημένου ἀπλῶς ἢ χρυσοκεντήτου.

φέρωσι σκολαρίκια ἢ σκολαρίκια (ἐνώτια), γκόλφια (ἐγκόλπια), μπλεντζίκια (βραχιόλια, ψέλια), γιορντάνια (περιδέραια), δαχτυλίδια ἐν ἀφθονίᾳ. Τὰ κοράσια τῆς ἀνωτέρας τάξεως μόνον τὸν τσουμπέν δὲν ἔφερον, τὸν δ' ἄλλον ἱματισμὸν σχεδὸν ὁμοιον, ὡς ἀνωτέρω περιεγράφη. Ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἡ ἔφερον τὸ φρεσάκι ἢ ἄνευ αὐτοῦ ἔρριπτον ἐν μανδήλιον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, οὗ τὰ ἄκρα ἐκρέμαντο ἐπὶ τοῦ στήθους, ἡ ἄφινον τοῦτο καὶ ἔπιπτεν ἐπὶ τοῦ τραχήλου καὶ τὰ ἄκρα του ἐπὶ τοῦ στήθους ἢ οὐδὲ τοῦτο. Ἡ κόμη ἐπλέκετο εἰς δύο πλοκάμους καὶ ἐκρέματο ὀπισθεν. Αἱ ἐνδυμασίαι τῶν γυναικῶν τῆς κατωτέρας τάξεως ἦσαν οὐχὶ πολυτελεῖς ὡς αἱ τῶν τῆς ἀνωτέρας. Ἐκ τούτων ἔλειπεν ὁ τσουμπές, ἔλειπε τὸ βελουδὸν, τὰ χρυσοκέντητα, ὁ ἀφθονος χρυσοῦς κόσμος, ἀλλὰ τὸ ἐξ ἐρέας κοντογούνι, τὸ μαλλίον, ὁ βάμβαξ, κᾶπου κᾶπου καὶ μέταξα, ὁ ἄργυρος καὶ ὀλίγος χρυσὸς δὲν ἔλειπον, ὡς καὶ ἡ φιλοτιμία νὰ παρουσιασθῶσιν εὐπρόσωποι εἰς τὸν χορὸν καὶ νὰ παρουσιάζωνται ἐν γένει ταῖς καλαῖς ἡμέραις τοιαῦται.

Ἐκτὸς τούτου, τῶν ἑυθυμικῶν κινήσεων τῶν ὀρχουμένων, τῆς ῥοδῆς, τὸν θεώμενον ἔτερπεν ἀκούμενος καὶ εὐρυθμὸς τις κρότος, ὃν ἐποίουν τὰ ἐκ τῶν ζωνῶν τῶν γυναικῶν κρεμάμενα ἀλυσίδαι συγκρουόμενα πρὸς ἄλληλα καὶ αἱ κουντοῦραι αὐτῶν, πλήττουσαι τὸ ἔδαφος κατὰ τὴν ὀρχησιν καὶ ὡς ἐκ τῆς κατασκευῆς των ἐλαφρῶς καὶ τὸν πόδα. Ὁ χορὸς διήρκει μέχρι τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου.

Τὸ ἔθος τοῦτο τοῦ χοροῦ διετηρήθη καὶ μετὰ τὴν μετοίκησιν τῶν κατοίκων εἰς τὴν σημερινὴν πόλιν. Ὁ χορὸς ἐν ταύτῃ ἐγίνετο, ὅπως καὶ ἐν τῇ Παλαιᾷ χώρᾳ, καὶ ἐτελεῖτο ἐν πλατείᾳ κειμένη πρὸς Β. τοῦ ναοῦ τῆς Μητροπόλεως καὶ ἐγγὺς αὐτοῦ ἢ ἐν τῇ συνοικίᾳ τῆς πόλεως Βάρδια καὶ ἐξηκολούθησε νὰ γίνηται μέχρι τοῦ ἔτους 1863, ὅτε πλέον καὶ ἔπαυσεν. Ἡ ἀφορμὴ τῆς διακοπῆς του προήλθεν ἐξ ἀτόπων, ἃ προεκλήθησαν ἐκ ξένων ὑπαισδυσάντων εἰς τὸν χορὸν καὶ ἐξ ἀνοικείου συμπεριφορᾶς τοῦ τότε δημάρχου πρὸς τοὺς χορεύοντας. Ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν ἐπεχείρησάν τινες νὰ ἐπανασυστήσωσι τὸν χορὸν τοῦτον, ἀλλ' οἱ κόποι των καὶ αἱ προσπάθειαι των ἀπέβησαν φροῦδοι. Οἱ τοῦτο ἐπιχειρήσαντες δὲν ἔλαβον ὑπ' ὄψιν τὴν σημερινὴν κοινωνικὴν κατάστασιν καὶ συνθήκας. Ἄλλοι καιροί, ἄλλα ἤθη! Ὁ ψευδοπολιτισμὸς ἐρριζώθη καὶ ἐνταῦθα, τὰ δὲ ἔργα του μεγάλα.

Τὰ ἤθη καὶ ἔθιμα καὶ ἐν γένει ἡ κοινωνικὴ κατάστασις τῶν κατοίκων τῆς Παλαιᾶς χώρας περιγράφονται ὑπὸ τῶν γερόντων διὰ ζωηροτάτων χρωμάτων καὶ ἐξαίρονται συγκρινόμενα πρὸς τὰ νῦν κρατοῦντα εἰς ὑψιστον βαθμόν. Ὁ δὲ χορὸς οὗτος, ὅστις σήμερον καλεῖται χορὸς τῆς Λαμπερῆς τῆς Παλαιᾶς χώρας ἢ χορὸς τῆς Παλαιᾶς χώρας, ἐκθειάζεται καὶ οἱ περὶ αὐτοῦ ἐνθουσιωδῶς ὁμιλοῦντες κλείουσι τὴν ὁμιλίαν των διὰ τοῦ διστίχου τοῦδε:

Τῆς Παλαιᾶς χώρας ὁ χορὸς ἦταν γλυκὸς σὰν μέλι,
γιατὶ τὸν ἔχορεύανε κορίτσα σὰν ἀγγέλοι.

1.

Καὶ χορὸς ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

Τσαὶ ὅς τοὺς οὐρανοὺς ἀπάνω
γίνεται χορὸς μεγάλος,
γίνεται χορὸς τσαὶ σκόλη
τσαὶ χορεύουν οἱ Ἀποστόλοι.

5 Ὁ Θωμᾶς παίζει τὴ λύρα,
Γιάκωβος τὴ ψαλιτήρα
σοῦρν' ὁ Πέτρος τὸν Ἀνδρεῖο,
ὁ Ματθίος τὸ Ζαχαρίο.

Παραλλαγή ἐν Λαογρ. Δ' 139, 117.—Σ. τ. Δ.

2.

Ζητεῖται καὶ θεία βοήθεια
εἰς ἐκπλήρωσιν ἐπιθυμίας.

Ἀρχισε, καρδιά τσαὶ γλῶσσα,
σούντουχε τσαὶ σὺ καμπόσα.
Τὸ λοιπὸν τσαὶ σὺ, Θεέ μου,
κάνε τσαὶ βοήθησέ μου.

- 5 φώτισέ το τὸ πουλί μου,
τὴ ζωὴ τὸ ἀπαντοχή μου.
νά με λυπηθῇ τὸ ξέμενα.
ποῦ εἴμ' ἀρραγὸν ἔς τὰ ξένα.

3.

Τὰ ἐξ ἀγάπης παθήματα.

- «Ὅσοι τὸ χορὸ κρατεῖ
φηκρασιτῆτέ μου νὰ ζητε,
νά σᾶς πῶ τσαὶ νὰ σᾶς ψάλλω
ἀπὸ τοὺς δασκάλους κάλλιο»
5 νὰ σᾶς πῶ τὰ γινόμενα
τσαὶ τὰ προπερασμένα,
τσεῖνα ποῦ χω παθήμενα
νά σᾶς πῶ γιὰ τὴν ἀγάπη,
ποῦ παθα πολλά γιὰ δαύτη
10 νὰ σᾶς πῶ γιὰ μία κόρη,
πράσινο φουστάνι ἐφόρει.
«Ἀπόντας τὴν ἀγάπηκα,
σὰν τὸν ἀράπ' ἐμαύρικα
ἢ πολλή της ἢ ἀγάπη
15 ἔρρηξέ με ἔς τὸ κρεββάτι,
τσαὶ πολλοὺς γιатρὸν ἐφέρευ
μέσ' ἀπὸ τὴν Ἑγγλητέρα,
γιὰ νὰ ἰδοῦνε τὴν ἀστένεια,
ποῦ παθα, κόρη, γιὰ σένα.
20 Κανείς γιатρὸς δὲν ἤμπορεῖ
τὴν ἀρρωστιά μου ν' τὴν εὐρῇ.
Μά νας γιатρὸς βασιλικὸς
ἐχτὲς ἐπέρασ' ἀπὸ δῶ,
γίνῃ ἔς τὸμ πόνο μου γιатρὸς»
25 «Τί εἶνε σένα ἡ ἀρρωστιά σου;
μιά μορφη ἔς τὴ γειτονιά σου»

- τὸ ἂν εἴμ' προβάλλῃ ν' τὴν ἰδῇ.
ἄδικα θὲ λὰ χαθῇς.
Νά τὴν ποῦ ρχει ἀπὸ πέρυ
30 μὲ τὰ ζουρμπετιά ἔς τὰ χέρια.

4.

Ὁ παλαιὸς περιηγητής.

- Τσ' ἀφ' τῆμ Πόλι κατεβαίνω
ἔς τοῦ Μπεζήρ-Ταρσῆ διαβαίνω.
Ἐ τοῦ Μπεζήρ-Ταρσῆ τὰ μέρη
ἐκαμ' ἕνα καλοτσαίρι,
5 εἶδα σπῖτια τσαὶ σαράγια
τσαὶ αὐλαῖς μὲ σουντριβάνια,
κάθονται μέσα τσουράδες
κορικάτσα τσαὶ νουφάδες.
Μά βρα τὸ ἕνα γεροντάτσι
10 τσαὶ δὲμ πίνει τὸ κρασάτσι,
τὸ γλυκὸ κρασί δὲ πίνει
τσαὶ τὸ μπρουσκο δὲν τ' ἀφίνει
μὰ χει πέντε δεχατέραις,
ἄσπραϊς σὰν ταῖς πελιστέραις,
15 ὄντες στολιστοῦν τὸ ἀλλάξουν,
ποῦ χουν μάτι ἄς τοῖς λογιάζουν.
Ἢ μὰ τσεντάει τὸ ἄλλη φαίνει
τὸ ἢ ἄλλη τὰ μασούρια βαίνει,
μὰ ἢ μὰ δουλειὰ δὲμ πιάνει,
20 μόνε τὰ τραούδια βγάζει.

5.

Αἰτησις ἀδείας ἐκλογῆς.

- Κορικάτσα τοῦ τσαίρου σας
νά με βάνετε ἔς τὸ νοῦ σας,
νά με βάνετε ἔς τὴ μέση,

- νὰ διαλέξῃ ὅποια μὲ ἀρέσῃ.
 5 Νὰ φιλήσω τὴ Μαρία
 πού χει τὰ ξαθὰ μαλλία.
 νὰ φιλήσω τὴ Σταθούλλα
 πού χει τὰ φλουριὰ κουμούλια,
 νὰ φιλήσω τὴν Ἑρήνη,
 10 πὸν τσουμᾶται ἔς τὸ τσουλίμ.

6.

Ἡ ἀπὸ κουμπάρας νύφη.

- Σαράντα μύλοι ἀλέθανε τοῦ γάμου τὸ σιτάρι
 τὸ ἄλλοι σαράντα τέσσεροι ἀλέθαν τὴν κανέλα
 τὸ ἡ μούλα ἡ χρουσοκάλυβη ἄλεθε τὸ πιπέρι
 τὸ ὁ νῖος ἐμπαινοδιάβαινε μὲ τὸ καϊμέν¹ ἀχείλι.
 5 Ἡ μάννα του τότε ρωτάει, ἡ μάννα του τοῦ λέει
 «Γιέ μου, γιατί δὲ χαίρεσαι πὸν κάνω τοῖς χαραῖς σου ;
 — Γὼ ἔλεα, μαννούλα μου, νὰ μὴ μὲ ἀνερωτήξῃς,
 μὰ τώρα σὰ μὲ ἐρώτηξες θὰ σοῦ τὸ μολοήσω.
 Ὅλο τὸ κόσμο κάλεσες, ἀνατολὴ τσαὶ δύσι,
 10 τὴν ἀγαπῶ πολλὰ πολλὰ δὲν ἔχεις καλεσμένη.
 — Παιδί μου, τὴν ἀγάπη σου ἐγὼ δὲν τὴν ξέρω,
 ἐσύ χεις μαῦρο γλήγορο, σοῦρε τσαὶ κάλεσ' τήνε.»
 «Γιὰ φέρετε μου τὸ μαῦρό μου τὸ δόλιο μὲ ἀλογάτοι.»
 Τοῦ πήγανε τὸ μαῦρό του, τὸ δόλιο τὲ ἀλογάτσι.
 15 Τοῦ βέλνει ἔγκλαις δώδεκα, καπίστρια δέκα πέντε,
 πηδάει καβαλλισεύει το τσαὶ πάει νὰ τήνε φέρῃ.
 Ὡς πὸν νὰ εἰπῇ «ἀφίνω γειὰ» σαράντα μίλια πάει
 τὸ ὥς νὰ τοῦ εἰποῦνε «ἔς τὸ καλὸ» ἔς τὴν πόρτα τῆς εὐρέθῃ.
 Βοίισαι τὴν πόρτα σφαιλιστή, κλεισμένη, ἀμπαρωμένη.
 20 Ψηλὴ φωνίσα ἔσουρε ὅση τὸ ἂν ἐδυνάστη.
 Ἡ λύγερη ἐμπρόβαλε ἀπὸ τὸ παλαιθούρι
 «Τί θέλεις, μάγισσας ὄχμέ, τί ἔχεις, τί γιουρεύεις ;

- Ὁνειρο εἶδα ἔς τὸν ὕπνο μου ἔς τὴν ὕπνοφαντασά μου.
 Μέσα σὲ τσηπο ἤμουνα, μέσα σὲ περιβόλι,
 25 σὰμ πράσα πρᾶσολόουνα, σὰν σέλινα μαζῶνα,
 σὰν ἄουρα δαμάστηνα ἔς τὸν κόρφο μου ἐβέλνα.
 — Τὰ πράσα εἶνε σούλλοα, τὰ σέλινα οἱ χαραῖς μας
 τσαὶ τὸ ἄουρα δαμάστηνα εἶνε ἡ χωρισά σας.
 — Περικαλῶ σε, λύγερη, τὰ στέφανα νὰ πιάτῃς.
 30 Ἀ νὰ τὸ εἰπῶ τῆς μάννας μου νὰ ἰδῶ τί θὰ μου εἰπῇ.»

- «Τοῦ Δούκ² ὁ γιὸς μοῦ μίλησε τὰ στέφανα νὰ πιάτω.
 — Ἀν ἔχῃς πόδια νὰ σταθῇς τσαὶ χέρια νὰ τὰ πιάτῃς
 τσαὶ μάτια καλαντράνιστα νὰ τὰ καλαντρανίτῃς
 τὸ ἂν ἔχῃς ξῆντα δυὸ φλωριὰ ἔς τὴν κούπα¹ νὰ τὰ δῇξῃς.
 35 Τσαὶ πόδια ἔχω νὰ σταθῶ τσαὶ χέρια νὰ τὰ πιάτω,
 τσαὶ μάτια καλαντράνιστα τὰ τὰ καλαντρανίτω,
 ἔχω τσαὶ ξῆντα δυὸ φλωριὰ ἔς τὴν κούπα νὰ τὰ δῇξω.»
 Μπαίνει ἔς τὴ μέσα κάμαρη, ἔς τὴ μέσα καμαρίτσα,
 βέλνει τὸν ἥλιο πρόσωπο τσαὶ τὸ φεγγάρι ἀστῆθι
 40 τσαὶ τοῦ κοράκου τὸ φτερὸ βέλνει καμαροφροῦδι,
 τσαὶ βέλνει σκλάβαις ἀπ' ὀμπρὸς τσαὶ σκλάβαις ἀπὸ πίσω
 τσαὶ σκλάβαις ἀπ' τοῖς δυὸ μεριαῖς νὰ μὴ τὴν κάψ' ὁ ἥλιος.

- Παππᾶς τὴν εἶδε τὸ ἔσφαλε, διᾶκος τὸ ἔχάθη ὁ νοῦς του
 τσαὶ τὰ μικρὰ διακόπουλλα τὸ «τσύριε λήσ³» ἀφῆκαν !
 45 «Παππᾶ, γιὰ μετασήμενε, παππᾶ, γιὰ μεταφάλε,
 παππᾶ, γιὰ βγάν τὰ στέφανα τσαὶ βάν τα τῆς κουμπάρας.
 Ἡ νύφ' ἀπηλοήθησε μὲ τὸ καϊμέν¹ ἀχείλι.

¹ Κούπα. Ἐπὶ τῆς τραπέζης, ἐφ' ἧς ἐτοποθετοῦντο τὰ διὰ τὴν στέψιν στέφανα ἐτίθετο καὶ ἐν μεγάλῳ ποτήριον (κούπα), ἐν ᾧ οἱ κουμπάροι ἢ ὁ κουμπάρος (παράνυμφος), οἱ οἰκετοὶ καὶ προσκεκλημένοι τῶν μελλόντων νὰ στεφθῶσιν ἔρριπτον χρυσὰ ἢ ἀργυρὰ νομίσματα. Τὰ χρήματα εἰσέπραττεν ὁ ναὸς ὁ ἐνοριακός, εἰς δὲν ἀνήκον οἱ στέφανοι, δι' ὧν καὶ ἐστέφοντο. Ἡ διὰ στέφανων τοῦ ναοῦ στέψις καθιερώθη ἐν Αἰγίνῃ, ἀφ' οὗτου συνετελέσθη ἡ ἐκ τῆς Παλαιᾶς χώρας εἰς τὴν νῦν πόλιν μετοίκησις.

Ἦναι εἶδα ἔς τὸν ὕπνο μου, ἔς τὴν ὕπνοφαντασά μου.

Χρυσὸν ἀπὸ ἐκράτουνα τὸ ἄλλῃ μοῦ τότε πῆρε.

50 Τὸ ὅσο τὸν χάρουνα ἐγὼ νὰ τὸν χαρῇ τὸ ἔτσειν.

[Ἀναγραφή τῶν παραλλαγῶν ἐν ΠΕ. 83. — Σ. τ. Δ.]

7.

Τοῦ Δούκα ὁ γιὸς κ' ἡ Δύγερη.

Σαράντα δυὸ ἀρχοντόπουλλα πῆγαν νὰ σιργιανίσουν,
τὸ ἦϋραν ἐκόρη τὸ ἔπλυνε σὲ μαρμαρένια γούρνα,
τοῖς σκλάβαις τῆς ἐμάλωνε, τοῖς σκλάβαις τῆς μαλώνει,
γιατὶ δὲν τοῖς ἐβάνανε μόσκο ἔς τὴν ἀλησιβερή.

5 Ὅλα τὰ ἀρχοντόπουλλα τὰ σισάδια τοὺς ἐβγάναν,
ἓνα μικρὸ ἀρχοντόπουλλο τὸ σισάδι του δὲ βγαίνει.

Παίρνει τσαὶ πάει ἔς τὴ μάσσα του ἔς τὰ δάκρυα βουτημένα.

ἔς τὰ δάκρυα τσαὶ τὰ κλάματα περικουκουλωμένο.

Ἡ μάσσα του τ' ἀνερωτάει, ἡ μάσσα τοῦ λέει

10 «Γιέ μου, τί εἶνε τὰ κλάματα, ἡ ἐδιτοῦ σ' ἀντάρα;

— Ἐγὼ λεα, μαννούλλα μου, νὰ μὴ μ' ἀνερωτήξης,
μὰ τώρα σὰν μ' ἐρώτηξες θὰ σοῦ τὸ μολοήσω.

Τὴν κόρη, ὅπου εἶδα γὰρ χρυσοὺς φελλοὺς ἐφόρειε,
τοῖς σκλάβαις τῆς ἐμάλωνε, τοῖς σκλάβαις τῆς μαλώνει.

15 γιατί δὲν τῆς ἐβάνανε μόσκο ἔς τὴν ἀλησιβερή.

— Γιέ μου, σ' εἶσ' ἀρχοντόπουλλο, τσεῖνη φτωχὴ κουρτέσσα,
μὰ πάλι ἂν εἶνε σὰν μοῦ λές, νὰ στείλω μηνυτάδες.

Στέλνει παππάδες δώδεκα, μητροπολίταις τριάντα
τὸ ἄλλους σαράντα τέσσερους χώρια προξενητάδες.

20 Σαράντα μέραις κάνανε τοῖς σκάλαις ν' ἀνεβοῦνε
τὸ ἄλλαις σαράντα τέσσερες τὴ λύγερη νὰ ἰδοῦνε.

«Βάντε θρονά νὰ κάτσουνε, τραπέζι νὰ γευτοῦνε.

— Ἐμεῖς ἐδῶ δὲν ἤρθαμε νὰ φάμε τσαὶ νὰ πιοῦμε
τοῦ Δούκα ὁ γιὸς μᾶς ἔστειλε γυναῖκα νὰ σὲ πάρῃ.

25 Σὰν ἐρθ' ἡ μάσσα μ' ἀφ' τῆ γῆ τὸ δ' τοῦρις μ' ἀφ' τὸν ἄδη,
τότε τὸ αὐτὸς ἐμένανε γυναῖκα θὰ μὲ πάρῃ.

Δὲ θέλω, δὲν τὸν χρειάζομαι κοπέλι ἔς τὴν αὐλή μου,
νὰ λύῃ, νὰ δένη τ' ἄλογα, νὰ στρώγῃ τὰ μουλάρια.

Δὲ θέλω, δὲν τὸν χρειάζομαι παλούκι ἔς τὴν αὐλή μου,

30 γὰ νὰ κρεμοῦν οἱ δούλαις μου τὴν ἀλησιβερή μου.

Χρυσὸ γκολφάτσι τὸ ἂν γινῇ τσαὶ πέτσι ἔς τὴν ποδιά μου,
δὲ θέλω, δὲ τὸ χρειάζομαι ν' ἀπλώσω νὰ τὸ πάρω.

Τοῦ Δούκα ὁ γιὸς ἀπάντεχε κάτω ἔς τὸ σταυροδρόμι.

«Καλὸ ἔς τοὺς τσαὶ τοὺς ἀρχοντες τσαὶ τοὺς μητροπολίταις,

35 καλὰ χαμπάρια νὰ μου εἰποῦν καλὰ ν' τοὺς πετσισεῖσάω.

— Δὲ θέλει, δὲ σε χρειάζεται κοπέλι ἔς τὴν αὐλή τῆς
νὰ λύῃ, νὰ δένης τ' ἄλογα, νὰ στρώγῃς τὰ μουλάρια.

Δὲ θέλει, δὲ σε χρειάζεται παλούκι ἔς τὴν αὐλή τῆς,
γὰ νὰ κρεμοῦν οἱ δούλαις τῆς τὴν ἀλησιβερή τῆς.

40 Χρυσὸ γκολφάτσι τὸ ἂν γινῇ τσαὶ πέτσι ἔς τὴν ποδιά τῆς,
δὲ θέλει, δὲ σε χρειάζεται ν' ἀπλώσῃ νὰ σὲ πάρῃ.

Ἐμάζωξε τ' ἀσήμια του τὰ μαλαματικά του

τσαὶ τὰ ὅλα τοῦ χρυσοφοῦ τσαὶ τὰ κανε ζωνάρια,
τὸ μαῦρό του καλλίσεψε τοὺς δρόμους ἀνατρέχει.

45 Δυὸ μάγισσαις τὸν εἶδανε, μάσσα τσαὶ δεχατέρα,
ἡ μάσσα δὲν ἐμίλησε τὸ ἡ κόρη τῆς τῆς λέει

«Λέπεις τὸν τρεῖνο τὸ χλωμό, ποῦ κατεβάζ' ἡ ῥύμνη;
οὔτ' ἀπ' ἀρρώστια εἶνε χλωμὸς οὔτ' ἀφ' τὸν ἥλιο μαῦρος,
ἡ ἀγάπη τὸν ἐτρέλανε τσαὶ θέλει νὰ πεθάνῃ.»

50 «Ἄουρε, τί εἶν' τὰ δόσα σου τὴν κόρη νὰ φιλήτῃς;

— Σᾶς δίνω τὸ σισαδάτσι μου τὸ μαργαριταρένιο,
σᾶς δίνω τσαὶ τὰ ῥοῦχά μου τὰ ὠραιοκαθημερινά,
σᾶς δίνω τσαὶ τὸ μαῦρό μου τὴν κόρη νὰ φιλήτῃς!

— Ἐχε το τὸ σισαδάτσι σου νὰ μὴ σὲ κᾶν ὁ ἥλιος,

55 ἔχε τα τσαὶ τὰ ῥοῦχά σου ν' ἀλλάξης νὰ διαλλάξης,
ἔχε το τσαὶ τὸ μαῦρό σου νὰ περισιργιανίξης.

χάριτόε μας τὴ ζώνη σου τὴν κόρη νὰ φιλήτῃς.

— Ἐμέν' ἀξίξ' ἡ ζώνη μου ἐννιά πύργους λογάρι

τσαὶ δέκα πέντε μάλαμμα τὸ δχτὼ μαργαριτάρι,
 60 μὰ γιὰ τῆς ρούσας τὸ φιλὶ ἄς εἶνε χάρισμά σας.»
 Τρία μῆλα τοῦ δώκανε τσαὶ μέσα μαγεμένα,
 τῆς λύγερης τὰ ἔστειλε, τῆς λύγερης τὰ στέλνει.
 Τὸ νὰ ρηξε ἔς τὸ τρισίτρατο τσαὶ πάναν οἱ διαβάταις
 ἔ' ἄλλο ρηξε ἔς τοὺς ποταμοὺς τσαὶ πάναν τὰ ποτάμια,
 65 ἔ' ἄλλο πλανέθη τὸ ἔφας τσαὶ πιάκαν την τὰ μάγια.
 Ὡ σκλάβαις μου τσαὶ δούλαις μου τσαὶ παραρρηξιμιαῖς μου,
 παποῦτσα εἰς τὰ πόδια μου, σκέπη ἔς τὴ τσεφαλὴ μου,
 λαμπάδες εἰς τὰ χέρια μου ἔς τοῦ Δούκα νὰ βρεθοῦμε.
 — Τσουρά, μὴν ἐτρελάθητες, μὴν ἔχατες τὸ νοῦ σου;»

70 Ἡ λύγερη ἐτοίμησε ἔς τὴν πόρτα τον εὐρέθη
 τὸ ἢ μάννα του τὴν ἄκουσε τὸ ἢ μάννα του τῆς λέει
 «Ποὺς εἶδε ἥλιο ἀποθραδὶς, ἄστρο τὸ μεσημέρι,
 ποὺς εἶδε τοῖς πολιτισαῖς νὰ προβατοῦν τὴν νύχτα;»
 Τὸ δαχτυλίδι ἔβγαλε ἀπὸ τὸ δάχτυλό της
 75 πού γε τριγυροῦ μάλαμμα τσαὶ μέσα τὸ φαρμάτσι
 τσαὶ τό σουρε ἔς τ' ἀχεῖλι της τὸ ἔισεῖ ἐφαρμακεύθη!
 Ὡς πὺν νὰ θγῆ τοῦ Δούκ' ὁ γιὸς ἀπὸ τὴν κάμαρὴ του,
 βρίσκει τ' ἀντζελικὸ κορμὶ τοῦ χάμω ξαπλωμένο!

«Ἄν ἤθελες, μαννούλα μου, νὰ εἶχες γιὸ τσαὶ νύφη,
 80 μὲ τὴ φωνὴ πὺν ἄκουσες νὰ ἔβγαίνες ν' ἀνοίξης.»
 Τὸ χατζαράκι τ' ἔβγαλε ἀπ' ἀργυρὸ φηκάρι
 τσαὶ τὴν καρδιά του τό μπηξε σὰν ἄξο παλληκάρι.
 Ἐτοῦ πὺν χώκανε τὸ νιό, ἔβγῆσε τσουπαρίσι,
 τὸ ἔτοῦ, πὺν χώκανε τὴ νιά, ἔβγῆσε καλαμιῶνας.
 85 Τσαὶ κάθε Σάββατο βραδύ, κάθε καλὴν ἡμέρα
 ἀπογιουρῖζει ὁ κάλαμος φιλάει τὸ τσουπαρίσι.
 Ὁ βασιλιάς τὰ βίγγλιζε ἀπὸ τὸ παλαιθούρι
 «Γιὰ ἰδές τα τὰ κακόμοιρα, τὰ πολυαγαπημένα,
 πὺν ζωντανὰ ἀγαπιώντουσαν τσαὶ τώρα πεθαιμένα!
 [Ἀναγραφὴ τῶν παραλλαγῶν ΠΕ. 74.— Σ. τ. Δ.]

8.

Τοῦ Δούκα ὁ γιὸς κ' ἡ Λύγερη.

Σαββάτο τὸ βραδὺν-βραδὺ κόρη ξαθὴ λουόταν
 τὸ ὅς' ἀρχοντες περόκανε ὅλοι τὰ σιοιάδια βγάναν,
 μὰ νὰ μικρὸ ἀρχοντόπουλλο τὸ σιοιάδι του δὲ βγαίνει.
 Παίρνει τσαὶ πάει ἔς τὴ μάννα του ἔς τὰ δάκρυα βουτημένο.
 5 ἔς τὰ δάκρυα τσαὶ τὰ κλάματα περικουκουλωμένο.
 Ἡ μάννα του τ' ἀνερωτάει, ἡ μάννα του τοῦ λέει
 «Γιέ μου, τί εἶνε τὰ κλάματα ἢ ἐδιτσή σ' ἀπτάρα;
 — Μάννα, τὴν κόρη, πού εἶδα γώ, γυναῖκα νὰ τὴν εἶχα.
 — Γιέ μου, σ' εἶσ' ἀρχοντόπουλλο, τσεῖνη φτωχὴ κουρτέσσα.
 10 Μάννα μου, νὰ με ἤθελε, μάννα μου, νὰ με θέλῃ
 τὸ ἄς ἐπερικατέβαινα τὸ ἀπὸ τὴν ἀρχοντιά μου.
 Μάννα μ' ὄντες τὴν εἶδα γὼ χρουσοὺς φελλοὺς ἐφόρει,
 μάλαμμα εἶχε ἔς τὸ λαιμὸ τσαὶ μάλαμμα ἔς τὰ χέρια.
 Τὴν εἶδα τσαὶ λουότανε ἔς ὀλόχρουσο λεγένι,
 15 τοῖς σκλάβαις της ἐμάλωνε, τοῖς σκλάβαις της μαλῶνει,
 γιὰτὶ δὲ τῆς ἐβάνανε μόσκο ἔς τὴν ἀλυσίδα.
 — Ἄν εἶνε, γιέ μου, σὰν μοῦ λές, νὰ στείλω μηνυτάδες.»
 Στέλνει παππάδες δώδεκα, μητροπολίταις τριάντα.
 Σαράντα μέραις κάνανε τοῖς σκάλαις ν' ἀνεβοῦνε
 20 τὸ ἄλλαις σαράντα τέσσερες τὴ λύγερη νὰ ἰδοῦνε.
 Ὀντες τοὺς εἶδ' ἡ λύγερη τοῦτο τὸ λόγο λέει
 «Θρονιά βάντε νὰ κάτσουνε, τραπέζι νὰ γευτοῦνε.
 — Ἐμεῖς ἐδῶ δὲν ἤρθαμε νὰ φάμε τσαὶ νὰ πιοῦμε,
 τοῦ Δούκ' ὁ γιὸς μᾶς ἔστειλε, γυναῖκα νὰ σε πάρῃ.
 25 Μᾶς εἶπε νὰ τοῦ δώτσετε κρεβατοστρώσας τριάντα,
 οἱ δεκοχτὼ χρουσόφανταις τὸ οἱ ἄλλαις βελουδέναις,
 τὸ ἢ μάννα σου τὸ ὁ τσοῦρις σου σκλάβοι νὰ τοῦ γραφτοῦνε.
 — Σὰν ἔρθ' ἡ μάννα μ' ἀφ' τὴ γῆ τὸ ὁ τσοῦρις μ' ἀφ' τὸν ἕδη,
 τότες τὸ ἔτοῦνος μένανε γυναῖκα θελὰ πάρῃ.
 30 Ὀντες θὰ βρεῖς ὁ Θεὸς κρασί νὰ κάνωμε τὸ γάμο,
 τότες τὸ ἐγὼ ἐτσείνονε ἄνδρα θὰ τότες πάρω.

Χρουνσό γκολφάτσι τὸ ἂν γινῇ τσαὶ πέτιση ᾽ς τὴν ἀελλή μου,
δὲν τὸ καταχρειάζομαι νὰ σισούψω νὰ τὸ πάρω.»

Τοῦ Δούκ' ὁ γιὸς ἀπάντεχε κάτω ᾽ς τὸ σταυροδρόμι.

35 «Καλὸ ᾽ς τοὺς τσαὶ τοὺς ἄρχοντες τσαὶ τοὺς μητροπολίταις,
καλὰ χαμπάρια νὰ μου εἰποῦν καλὰ ν' τοὺς πεστοεσάρω.»

— Καλὸ νὰ ἔχης, Δούκα γιέ, τόσο καλὰ δὲν εἶνε!
Ἄμα ἐμεῖς τῆς εἴπαμε τὰ λόγια ποὺ μᾶς εἶπες,
ἐτσεῖνη ἐξαργίωσε τσαὶ μὲ θυμὸ μᾶς εἶπε·

40 «Σὰν ἔρθ' ἡ μάννα μ' ἀφ' τῇ γῇ τὸ ὁ τσοῦρις μ' ἀφ' τὸν ἄδη,
τότες τὸ ἐτοῦνος μένανε γυναῖκα θελὰ πάρη.

Ὅντες θὰ βρέξ' ὁ Θεὸς κρασι νὰ κάνουμε τὸ γάμο,
τότες τὸ ἐγὼ ἐτσεῖνονε ἄνδρα θελὰ τὸμ πάρω.

Χρουνσό γκολφάτσι τὸ ἂν γινῇ τσαὶ πέτιση ᾽ς τὴν αὐλή μου,
45 δὲν τὸ καταχρειάζομαι νὰ σισούψω νὰ τὸ πάρω.»

Παίρνει τσαὶ πάει ᾽ς τὴ μάννα του ᾽ς τὰ δάκρυα βουτημένο,
᾽ς τὰ δάκρυα τσαὶ τὰ κλάμματα περικονκουλωμένο.

«Οἱ πεθαμένοι της γονιοί, ἂν ἔρθουν ἀφ' τὸν ἄδη,
τότες τὸ ἐτσεῖνη μένανε ἄνδρα θελὰ με πάρη.

50 Ὅντες θὰ βρέξ' ὁ Θεὸς κρασι νὰ κάνουμε τὸ γάμο,
τότες τὸ ἐγὼ ἐτσεῖνηνε γυναῖκα θελὰ πάρω.

Χρουνσό γκολφάτσι τὸ ἂν γινῶ τσαὶ πέτιση ᾽ς τὴν αὐλήν της,
δὲ μὲ καταχρειάζεται νὰ σισούψη νὰ με πάρη.

— Ἐμπα ᾽ς τὴ μέσα κάμαρη, ᾽ς τὴ μέσα καμαρίτσα,

55 τσαὶ μάζωξε τὸ μάλαμμα τσαὶ τὸ μαργαριτάρι
τσαὶ στεῖλε το ᾽ς τὸ χρουνσοφὸ τσαὶ κάνε το ζωνάρι.

᾽Σ τὴ μέση βάνε τὸ Χριστό, ᾽ς τὴν ἄκρη τὸ βγαγγέλιο,
τσαὶ τὴμ πρώτη καϊάνακρη νὰ βάνης τὴν ἀγάπη.»

Μπαίνει ᾽ς τὴ μέσα κάμαρη, ᾽ς τὴ μέσα καμαρίτσα

60 τὸ ἐμάζωξε τὸ μάλαμμα τσαὶ τὸ μαργαριτάρι
τσαὶ τὰ στεῖλε ᾽ς τὸ χρουνσοφὸ τσαὶ τὰ καμε ζωνάρι.

᾽Σ τὴ μέση βαίνει τὸ Χριστό, ᾽ς τὴν ἄκρη τὸ βγαγγέλιο,
τσαὶ τὴμ πρώτη καϊάνακρη ἔβανε τὴν ἀγάπη,

᾽ς τὴ μέση του τὴν ἔβανε τσαὶ ῥύμνη κατεβάζει.

65 Ἀνὸ μάγισσας ἀπάντησε, μάννα τσαὶ δεχατέρα,
ἡ μάννα δὲν ἐμίλησε τὸ ἡ κόρ' ἀπηλοήθη.

«Λέπεις τον τσεῖνο τὸ χλωμό, ποὺ κατεβάζει ῥύμνη;
οὐτ' ἀφ' τὴμ πρίκα νε χλωμὸς οὐτ' ἀφ' τὴν ἀρρωστία,
ἡ ἀγάπη τὸν ἐτρεῖλανε τσαὶ θέλει νὰ πεθάνη!»

70 «Τσαὶ τί μας δίνεις, ἄνδρε, τὴν κόρη νὰ φιλήτσης;

— Πάρετε τὸ στοιαδάτσι μου τὸ χρουνσοτσενημένο,
πάρετε τσαὶ τὸ μαῦρό μου τὴν κόρη νὰ φιλήτσω!

— Ἐχε το τὸ στοιαδάτσι σου νὰ μὴ σὲ κάη ὁ ἥλιος,
ἔχε το τσαὶ τὸ μαῦρό σου νὰ περισιογιανίζης,

75 χάριτσέ μας τὴ ζώνη σου τὴν κόρη νὰ φιλήτσης.

— Νά! πάρετε τὴ ζώνη μου τὴν κόρη νὰ φιλήτσω.»

Τριὰ μῆλα τοῦ δώκανε ᾽ς ὀλόχρουσο μαντήλι,

τῆς λύγερης τὰ ἔστειλε μὲ τσεῖνηνε νὰ μείνη.

Τὸ νὰ ρηξε ᾽ς τοὺς ποταμοὺς τσαὶ πάσαν τὰ ποτάμια,

80 τ' ἄλλο ρηξε ᾽ς τὸ τριόστρατο τσαὶ πάσαν οἱ διαβάταις,

τ' ἄλλο πλανέθη τὸ ἔφαιε τσαὶ πιάκαν τὴν τὰ μάγια.

«Παποῦτσα εἰς τὰ πόδια μου σισέπη ᾽ς τὴν τσεφαλή μου
τριὰ τσεριά ᾽ς τὰ χέρια μου ᾽ς τοῦ Δούκα νὰ βρεθοῦμε!

— Τσουρά, μὴν ἐτρελάθητσε, τσουρά μὴν ἐλωλάθης

85 τὸ ἂν ἤπιες ἄδολο κρασί, γοργὰ νὰ τὸ ξεράτσης.

— Παποῦτσα εἰς τὰ πόδια μου, σισέπη ᾽ς τὴν τσεφαλή μου,
τριὰ τσεριά ᾽ς τὰ χέρια μου ᾽ς τοῦ Δούκα νὰ βρεθοῦμε.»

Μονάχη της ἐτσεῖνησε ᾽ς τὴ σκάλα του εὐρέθη,

ψηλὴ φωνίτσα ἔσουρε ὄση τὸ ἂν ἐδυνάστη.

90 «Γιὰ ἔβγα, ἔβγα, Δούκα γιέ, τὴμ πόρτα νὰ μ' ἀνοίξης.»

Ἡ μάννα του τὴν ἄκουσε τὸ ἡ μάννα του τῆς λέει·

«Ποὺς εἶδε ἤλι' ἀποβραδὶς, ἄστρο τὸ μεσημέρι,

ποὺς εἶδε τοῖς πολιτισαῖς νὰ προβατοῦν τοῖς νύχταις;

— Τὰ μάγια σου μ' ἐφέρανε τὸ ὄχι ἡ ἀρχοντιά σου!»

95 Τὸ δαχτουλίδι ἔβανε ἀπὸ τὸ δάχτυλό της,

πού γε ἀπ' ὄξω μάλαμμα τσαὶ μέσα τὸ φαρμάτσι

τσαὶ τό σουρε ᾗ τ' ἀχέλι της τσ' ἔτσει ἐφαρμακώθη!
 Ὡς πὺν νὰ θῆῃ τοῦ Δούκ' ὁ γιὸς εἰς τὸ σαραντασκάλι,
 βροῖσται τ' ἀντζελικὸ κορμὶ τσεὶ χάμω ξαπλωμένο!

100 «Σὰν ἤθελες, μαννούλα μου, νὰ εἶχες γιὸ τσαὶ νύφη
 μὲ τὴ φωνή, πὺν ἄκουτεις, νὰ ἔβγαίνες ν' ἀνοίξης.»
 Τὸ μαχαιράτσι τ' ἔβγανε ἀπ' ἀργουρὸ φηκάρι
 τσαὶ ᾗ τὴν καρδιά του τό μπήξε σὰν ἄξο παλληκάρι.
 Ἐτσεὶ πὺν βάνανε τὴ νιὰ ἐβγῆτσε καλαμιῶνας

105 τσ' ἔτσει πὺν βάνανε τὸ νιὸ ἐβγῆτσε τσουπαρίτσι.
 Ὁ βασιλιάς τὰ βίγγλιζε ἀπὸ τὸ παλαιθούρι
 «Γιὰ ἰδές τα τὰ μαργιόλικα, τὰ πολυαγαπημένα,
 πὺν ζωντανὰ ἀγαπιώντουσαν τσαὶ τῶρα πεθαμένα!»

[Παραλλαγή τοῦ προηγουμένου. — Σ. τ. Δ.]

9.

Ἀναγνώρισις.

᾿Σ τὸ σπίτι, ᾗ τὸ ἀρχοντικὸ ἀρχόντου ξακουσμένου
 ἢ Ἑρηνιώ τοῦ Τρίκαλη τσ' ἢ Ἀρετῇ τοῦ Δούκα
 τσ' ἢ τσουρὰ Κουβουκλιώτισσα, τὰ τριὰ μορφα κορίτσα,
 σουβούλιο ἐκάνανε εἰς τὸ λουτρὸ νὰ πᾶνε.

5 Πρώτη ἀπ' ὄλαις ἢ Ἀρετῇ, πρώτη ἀπ' ὄλαις λέει
 «Θέλω νὰ πᾶμε ᾗ τὸ λουτρό, θέλω το τί μ' ἀρέσει,
 μὰ σὰ θυμᾶμαι τὸ κακό, πὺν γίνητσε τοῖς ἄλλαις,
 πὺν ρθαν κουρσάροι ἄξαφνα τσαὶ κούρσεψαν τὴ χώρα
 τσαὶ μπῆκαν μέσα ᾗ τὸ λουτρὸ τσαὶ λύγεραϊς ἐπῆραν,

10 ἀκόμα τρέμω σούστολη, ἀκόμα φόβος μ' ἔχει.
 Δὲν εἶνε πλὸ καλλίτερά νὰ κάτσουμε ᾗ τ' αὐγά μας;»
 Ἡ τσουρὰ Κουβουκλιώτισσα, πὺν ταν σὰν Ἀνεράϊδα,
 πὺν χ' Ἀνεράϊδας ὁμορφιαῖς, πὺν χ' Ἀνεράϊδας κάλλη,
 μά χε τσαὶ γνῶσι περισσή, εἶχε τσαὶ νοῦ γερόντου,

15 σιγὰ σιγὰ τσαὶ ταπεινὰ τοῦτον τὸ λόγο λέει
 «Δὲ ξέρω, δὲ θέλω νὰ εἰπῶ τὸ τί μου βγαίνει ὁ νοῦς μου.
 Αὔριο δὲ πηγαίνουμε, πὺν εἶγ καλὴ ἡμέρα;»

Ἡ Ἑρηνιώ ἢ ὁμορφη τσ' ἢ πολυχαϊδεμένη,
 πὺν χε τὰ χᾶϊδια περισσὰ τσαὶ τὰ φλωριά μελίσσι,
 20 πὺν χε καρδιά παλληκαριοῦ, πείσμα μικροῦ παιδιοῦ,
 μὲ χαλασμένη τὴν καρδιά, μὲ πείσμα συντουχαίνει
 «Ἐγὼ θὰ πάω ᾗ τὸ λουτρὸ τσαὶ ὅ,τι βρέξ' ἄς στάξῃ!
 — Γιατί χαλάει σ' ἢ καρδιά, γιατί, Ρηνιώ, θουμῶνεις;
 τσ' ἐμεῖς θὰ ρθοῦμε ᾗ τὸ λουτρὸ τσαὶ ὅ,τι μέλλει ἄς γίνη.»
 25 Ἡ μάννα της τῆς ἔλεε· «Κάσε, Ἑρῆνη, κάσε»
 τσ' ὁ τσοῦρις της τῆς ἔλεε· «Σοῦρε, Ἑρῆνη, σοῦρε.
 Τσ' ἐγὼ γιὰ τὸ χατίρι σου τρεῖς βάρδιαϊς θελὰ βάνω,
 μία θὰ βάνω ᾗ τὸ βουνό, ἄλλη ᾗ τὸ περιγιάλι,
 τὴν τρίτη τὴν καλλίτερη εἰς τοῦ λουτροῦ τὴν πόρτα.»

30 Μὲ γέλια τσαὶ μὲ χωρατὰ τσινῆκανε τσαὶ πᾶνε
 τσαὶ μπαίνουν μέσα ᾗ τὸ λουτρὸ τσαὶ ὅλο τραουδᾶνε.
 Ἐτσεὶ πὺν τραουδοῦσανε, ἀκοῦν φωναῖς ἀπ' ὄξω.
 «Τί εἶν' ἐτούταις οἱ φωναῖς, τὸ σάλαο τί εἶνε;»

35 Στήνουν φτιτὶ, βαίνουν φτιτὶ μὲ φόβο μὲ τρομάρα.
 Φωνάζει ἢ βάρδια τοῦ βοννοῦ «μὰ φούστα κατεβαίνει,»
 φωνάζ' ἢ βάρδια τοῦ γιαλοῦ «μέσ' ᾗ τὸ λιμάνι μπαίνει,»
 φωνάζ' ἢ βάρδια τοῦ λουτροῦ «Ἑρῆνη, πιάκανέ σε!»
 Ὡς πὺν ν' ἀλλάξ' ἢ Ἀρετῇ, νὰ στολιστῇ ἢ Ἑρῆνη,
 ἄλλοι ἀφ τὴν πόρτα μπήκανε, ἄλλοι ἀφ τὸ παλαιθούρι.

40 Ἡ Ἑρηνιώ ἐξέφυγε τσαὶ κρύφτη σ' ἓνα ὄμα,
 ἄλλος κανεῖς δὲν εἶδε τὴν, μόν νὰ μικρὸ Τονγκάτσι,
 τρέχει τσαὶ πᾶει τσαὶ πιάνει τὴν τσαὶ τήνε πᾶει ᾗ τὴ φούστα.
 «Γιὰ πές μου, πές μου, λύγερη, ποῦθε κρατάει ἢ σειριά σου;

— Ἀφ τὴ ρημιὰ, τὴ σκοτενιά τσαὶ τὴν κατὸ τὴν ὥρα.

45 Ἡ μάννα μ' εἶνε ἀφ τὴ Βλαχιά τσ' ὁ τσοῦρις μ' Ἀρβανίτης,
 εἶχα τσ' ἓναν ἀδερφὸ τσαὶ πιάκαν τον οἱ κουρσάροι.»

Ἡ Ἑρηνιώ δὲν ἔπανε νὰ κλαίῃ, ν' ἀναστενάξῃ,
 τσαὶ τσεῖνο τὴ λυπήθητσε τσαὶ τὴν παρηγορεῖ

«Πᾶρε, Ρηνιώ, τὰ κλάματα, πᾶνέ τα μὴ φοβᾶσαι,

50 μόν' ἀνοιξε τὴ προῦσα σου, ἀνοιξε τὴν ποδιά σου!»

Βαίνει της περισσὰ φλωριά, μαλάμματα ἀκράτα

- τσαὶ ἄφ τὸ χέρι πιάνει τὴν τσ' ὅξ' ἄφ τῇ φούστα βγάξει.
 «Σοῦρε, Ρηγιώ, ἔς τὸ σπίτι μας, σοῦρε ἔς τὰ γονικά μας,
 σοῦρε νὰ εἰπῆς τῆς μάννας μας νὰ πάγῃ τοῖς κατάραις
 55 γιατί οἱ πριτσαῖς κατάραις τῆς μ' ἐκάνανε κουρσάρο!»
 [Ἀναγραφή τῶν παραλλαγῶν ΠΕ 86. — Σ. τ. Δ.]

10.

Ἀναγνωρίσις.

- Ἀχ τὸν τσαιρὸ τοῦ Βαγδατιοῦ ποὺ πῆραν τὸ Βαγδάτι,
 πῆραν διακόσιαις λύγραις, τριακόσιαις παντρεμέναις,
 ἐπῆραν τσαὶ μιὰ λύγρη ἔς τὸν κόσμον δὲν ἐφάνη!
 Ἑπτὰ πασάδες τήνε πᾶν τσ' ὀχτὼ γενιτσαραῖοι.
 5 Μά νας μικρὸς γενίτσαρος, χρουσένιος μπερεντένιος,
 φορᾷ παπούτσα κρεμεζὰ τσαὶ σκάλτσαις μπερεντένιαις,
 ἀπὸ τὸ χέρι τὴν τρανάει ἔς τὴν τέντα του τῆμ πάει
 τσ' ἀπὸ τὴν τέντα ἔς τὸ λουτρὸ τσ' ἄφ τὸ λουτρὸ ἔς τὴ φούστα.
 Ἐτσεῖ, ποὺ τὴν ἐπήγαινε, ἔτσεῖ τὴν ἐρωτοῦσε
 10 «Πὸ ποῦθε εἶν' ὁ τόπος σου, ποῦθε κραταίει ἡ σειριά σου;
 — Ἄς εἶν' ἀπὸ τὴν ἀστραπὴ τσ' ἄφ τῇ βαριά τὴν ὦρα.
 Ἡ μάννα μ' εἶν' ἄφ τὸ Μωριά τσ' ὁ τσούρις μ' ἄφ τὴμ Προῦσσα,
 εἶχ' ἀδερφό, πρωτάδερφό, τσαὶ τὸν ἐπιάκαν φούσταις.
 Τὸ ἄλλοι μᾶς λένε πέθανε, ἄλλοι μᾶς λένε χάθη,
 15 τσ' ἄλλοι μᾶς λένε τούρτσεψε γενίτσαρος ἐγίνη!
 — Πιάτσε, κόρη, τῆμ προῦσα σου, πιάτσε τσαὶ τῆμ ποδιά σου.
 Βαίνει ἔς τὴ προῦσα τῆς φλωριά τσαὶ τῆμ ποδιά τῆς γρόσα.»
 «Σοῦρε, κόρη, ἔς τὸ σπίτι μας, σοῦρε ἔς τὰ γονικά μας,
 σοῦρε νὰ εἰπῆς τῆς μάννας μας νὰ πάγῃ τοῖς κατάραις.»
 [Παραλλαγή τοῦ προηγουμένου. — Σ. τ. Δ.]

11.

Ἡ ἀπιστος γυναῖκα.

Ὁ ρήγας ὁ Ἀλέξανδρος ἐπῆγε ἔς τὸ τσουνήνι
 τσ' ἄφησε γιὸ ἔς τὰ γράμματα τσαὶ γιὸ ἔς τὸ ψαλιτήρι.

- Ὁ γιὸς σκολάει ἄφ τὸ σκολειὸ ἔς τοὺς σπίτι τους πηγαίνει,
 βρίσκει τσ' ἐπαῖξ' ἡ μάννα του μὲ ξένο παλληκάρι
 5 Ἐννοια σου, μάννα μ', ἐννοια σου τσ' ἂν δὲ σὲ μαρτουρήτω!
 — Τσαὶ τί δεσ τσαὶ τί ἄκουτσε τσαὶ τί θὰ μαρτουρήτῃς;
 — Καλὰ εἶδα τσαὶ καλ' ἄκουκα, καλὰ θὰ μαρτουρήτσω.»
 Ἐβγαλε ἄφ τῆμ προῦσα τῆς κάστανα τσαὶ καροῦδια,
 τσαὶ μὲ λογάτσα χαδευτὰ τσαὶ γελαστὰ τοῦ λέει
 10 «Ἐλα μου δῶ, παιδάτσι μου, ἔλα μου δῶ, Κωστιῇ μου!»
 Σὰν τὸ λαγὸ τὸ ἐπιασε, σὰμ πετεινὸ τὸ σφάζει
 τσαὶ τ' ἄντερα, τὰ σκότια του ἔς τὸ μάγερα τὰ πάει
 «Μάγερα, τσαὶ μαγέρεψε μικροῦ λαγοῦ σκοτιάτσα.»
 Ὑστερα πάλι γιούρισε τσ' ἐπιασε τὴ δουλειὰ τῆς.
 15 Ὁ ρήγας ὁ Ἀλέξανδρος ἐπρόβαλε ἔς τοὺς κάμπους
 τσ' ἔφερνε λάφια ζωντανὰ τσ' ἀρκούδια μερωμένα
 τσαὶ ἔς τὴν δρὰ τοῦ μαύρου του δέντρου ξεροζωμένα
 τσ' ἔνα μικρὸ λαφόπουλλο τοῦ Κωσταντῆ νὰ παίξῃ.
 Δίνει βιτσὰ τοῦ μαύρου του ἔς τὸ σπίτι του πηγαίνει
 20 «Γυναῖκα, ποῦ ν' ὁ Κωσταντῆς καὶ ποῦ νε τὸ παιδί μας;
 — Τὸ ἔλουκα, τὸ χτένικα τσαὶ ἔς τὸ σκολειὸ τὸ πῆγα.»
 Δίνει βιτσὰ τοῦ μαύρου του ἔς τὸ δάσκαλο πηγαίνει
 «Δάσκαλε, ποῦ ν' ὁ Κωσταντῆς τσαὶ ποῦ νε τὸ παιδί μου;
 — Ἐχω τρεῖς μέραις νὰ τὸ ἰδῶ τσαὶ τρεῖς νὰ τ' ἀπαντήσω.»
 25 Δίνει βιτσὰ τοῦ μαύρου του ἔς τὸ σπίτι του πηγαίνει
 «Γυναῖκα, ποῦ ν' ὁ Κωσταντῆς τσαὶ ποῦ νε τὸ παιδί μας;
 — Τὸ ἔλουκα, τὸ χτένικα τσαὶ ἔς τὴ μαμμή του πῆγε.»
 Δίνει βιτσὰ τοῦ μαύρου του ἔς τὴ μάννα του πηγαίνει
 «Μάννα, τσαὶ ποῦ ν' ὁ Κωσταντῆς τσαὶ ποῦ νε τὸ παιδί μου;
 30 Ἐχω τρεῖς μέραις νὰ τὸ ἰδῶ τσαὶ τρεῖς νὰ τ' ἀπαντήσω
 τσ' ἂν δὲν τὸ ἰδῶ τσαὶ σήμερα τὸ νοῦ μου θέλ' ἀφήτω.»
 Δίνει βιτσὰ τοῦ μαύρου του ἔς τὸ σπίτι του πηγαίνει
 «Γυναῖκα, ποῦ ν' ὁ Κωσταντῆς τσαὶ ποῦ νε τὸ παιδί μας;
 — Δουλειὰ χα τσαὶ τὸ ἔστειλα τσαὶ τώρα τὸ προσμένω.
 35 Κάσε νὰ φᾶς, κάσε νὰ πιῇς τσ' ὅπου τσ' ἂν εἶνε θὰ ρθῇ.»
 Πρώτη μπουτσά, ποῦ κάρφωτσε, ἦτανε τὸ σκοτάτσι
 τσαὶ τὸ σκοτάτσι ἔβγαλε ἀνθρωπινὴ μιλιτσα

- Ἄν εἶσαι Τοῦρκος, φᾶέ με, Ὀβριὸς τοαὶ μάσητόε με,
 ἂν εἶσαι τοαὶ πατέρας μου, στοῦψε τοαὶ φίλητόε με.»
- 40 Τὸ μαχαιράτσι τ' ἔδγαλε ἀπ' ἀργουρὸ φηκάρι,
 τῆς πῆρε τὸ τσεφάλι της, σὰν ἄξο παλληκάρι,
 'ς τὸ κάνεστρο τὸ ἔβανε 'ς τὸν ἄνεμο τὸ ῥήχνει·
- Ἄνεμι! ἀνεμογιούρισε μᾶς ἄπιστης τσεφάλι,
 γιὰ νὰ τὸ μάθουν οἱ λύγκεραις νὰ μὴ τὸ κἀνῃ ἄλλῃ.»
- [Ἀναγραφή τῶν παραλλαγῶν ἐν Π Ε 91. — Σ. τ. Δ.]

12.

Ἡ ἄπιστος γυναῖκα.

- Κάθετ' ἡ Μάρω, κάθετα 'ς τοῦ Γιάννου τὰ παλάτια,
 'ς τοῦ Γιάννου τὰ παπλώματα, 'ς τοῦ Γιάννου τὰ μεντέρια,
 γυαλλὶ βαστᾷ 'ς τὸ χέρι της, τὰ κάλλη της τσοιτάζει·
- Ἔω μοῦτρα, μοῦτρα μ' ὁμορφα τὸ ἀστήθι μου χιονᾶτο,
- 5 τάχας τοῦ Γιάννου νά σαστε, τάχας τοῦ Κωσταντίνου;»
- Ὁ Κωσταντῖνος πέρασε παίζοντας τὸ μπουζούτσι,
 τὸ 'ἡ Μάρω τὸν ἐφώναξε ἀπὸ τὸ παλαιθούρι·
- «Γιὰ ἔλ' ἀπάνω, Κωσταντῆ, νὰ φᾶμε τοαὶ νὰ πιοῦμε.
 — Στοιάζομαι, Μάρω, στοιάζομαι, τὸ Γιάννο τὸ φοβᾶμαι.
- 10 — Γιὰ ἔλ' ἀπάνω, Κωσταντῆ, τὸ Γιάννο μὴ φοβᾶσαι,
 τ' ὁ Γιάννος εἶνε 'ς τὰ βουνὰ νὰ τσουνηγήτῃ λάφια.»
- Ἀκόμ' ὁ λόγος ἔστεισε τὸ 'ἡ σουντουχιά ἀποκράτειε,
 ὁ Γιάννος ἐξεπρόβαλε καβάλλα 'ς τ' ἄλογό του,
 τὸ 'ἔφερνε λάφια ζωντανὰ τὸ ἀρκούδια μερωμένα
- 15 τοαὶ 'ς τὴν ὁρὰ τοῦ μαύρου του δεντρὰ ξεριζωμένα·
- Ἄνοιξε, Μάρω μ', ἄνοιξε νὰ μπάσω τὸ τσουνήγι.
 — Στοιάζομαι, Γιάννο, στοιάζομαι τ' ἀρκούδια τὰ φοβᾶμαι,
 μόν' σοῦρέ τα 'ς τῆς μάννας σου, ὅπου νε μαθημένη.»
- Βιτσὰ δίνει τοῦ μαύρου του 'ς τὴ μάννα του πηγαίνει
- 20 Ἄνοιξε, μάννα μ, ἄνοιξε νὰ μπάσω τὸ τσουνήγι.
 — Φωτιά νὰ κάψῃ, Γιάννο μου, σένα τοαὶ τὸ τσουνήγι.
 Σὺ προβατῆς τοαὶ τσουνήγῃς τὸ 'ἡ Μάρω μὲ τὸν Κώστα!·
- Βιτσὰ δίνει τοῦ μαύρου του 'ς τὸ σπῖτι του πηγαίνει.

- Κλωτσὰ δίνει τῆς πόρτας του, ἡ ὄξω μέσα μπαίνει.
- 25 Πιάνει τὴ Μάρω ἀφ' τὰ μαλλιά, τὸν Κωσταντῆ ἀφ' τὴ γρούντα.
 «Τί θέλεις δῶ, βρὲ Κωσταντῆ, τί θέλεις δῶ, βρὲ Κώστα;
 — Γιάννο μ', ἡ Μάρω μ' ἔφερε νὰ φᾶμε τοαὶ νὰ πιοῦμε.»
- Τοαὶ τὸ σπαθὶ του τραύηξε, τοὺς ἔκαμε κομμάτια,
 κομμάτια, κομματόπουλλα, σὰν τὸ κουτσὶ τὸ στᾶρι
- 30 τοαὶ 'ς τὸ σατοὶ τοὺς ἔβανε 'ς τὸ μύλο τοὺς πηγαίνει.
- «Γειὰ σου, χαρὰ σου, μυλωνᾶ, — Καλὸ 'ς τονε τὸ Γιάννο.
 — Στάρι σ' ἐφέρα, μυλωνᾶ, 'ς τὸ μύλο νὰ μ' ἀλέτσης.
 — Μετὰ χαρᾶς σου, Γιάννο μου, τὸ 'ἔτι μοῦ πῆς θὰ κάμω.
 — Ἄλεσε, μύλο μ', ἄλεσε τῆς Μάρως τὰ βουζάτσα,
- 35 πὺν τὰ λιμπίστη ὁ Κωσταντῆς τὸ 'ἔτρεχε τὰ σοκάτσα,
 γιὰ νὰ τὸ μάθουν οἱ λύγκεραις, ἄλλῃ νὰ μὴ τὰ κἀνῃ,
 τῆς Μάρως τὰ καμώματα τοῦ Κωσταντῆ τὸ χάλι.»
- [Ἀναγραφή τῶν παραλλαγῶν ἐν Λαογραφίᾳ Ε' 565, 9 — Σ. τ. Δ.]

13.

Ἡ κατάρα.

- Ἐς τὴμ παραπάνω γεκονιά 'ς τὴμ παρακάτω ῥούγα,
 ἔτσιε κάθετα μιὰ γριὰ ἀντάμα μ' ἕνα γέρο,
 μὰ χουν ἕνα κακὸ σισουλλὶ τὸ 'ἑνά μορφο κορίτσι.
- 5 Θέ μου, νὰ πόφα τὸ σισουλλί, νὰ πέθαινε τὸ ὁ γέρος,
 Θέ μου, νὰ πέθαινε τὸ 'ἡ γριά, νὰ παιρνα τὸ κορίτσι!
- Κορίτσι κρουφογγάστρωτο τοαὶ κρουφογγαστρωμένο
 'ς τὸ παλαιθούρι κάθετα τοὺς μήγους λογαριάζει,
 τί μῆνα ἐγγαστρώθησε, τί μῆνα θὰ γεννήτῃ.
- «Σεφτέβρ' Ὀχτώβρι δροσερέ, Νοέβρι τοαὶ Δισέβρι,
 10 Γενάρι, γέννησι Χριστοῦ τὸ ἀρχιμηνιὰ τοῦ χρόνου,
 Φλεβάρι, φλέβαις ἄνοιξε τοῖς ῥώγαις τῷ βυζῶ μου,
 γιὰ νὰ βυζάξω τὸ παιδί νὰ περιμεγαλώτῃ
 τοαὶ νὰ τὸ στείλω 'ς τὸ σκολεῖο γράμματα ν' ἀναγνώτῃ.
- Μάρτι μου, μὲ τὰ λέλουδα, τὸ 'Ἀπρίλι, μὲ τὰ ῥόδα,
 15 Μᾶι, τοαὶ μάγεπέ τονε τὸ νιό, ὅπου μ' ἀγάπα,
 ὅπου με φίλειε τὸ 'ἔλεε, «κόρη, δὲ σ' ἀπαρνέμαι.»

- τσαὶ τῶρα μ' ἀπαρνίστησε π' ὁ Θεὸς νὰ τοῦ τὸ δώσῃ.
 Μ' ἀρνίστησε τσαὶ μ' ἄφησε, σὰν καλαμιὰ 'ς τὸν κάμπο.
 Θερίζουν, παίρνουν τὸν καρπὸ, τὸ' ἢ καλαμιὰ πομένει,
 20 βαίνουν φωτιὰ 'ς τὴν καλαμιὰ τὸ' ἀπομανρίζ' ὁ κάμπος!
 Πιάνω νὰ τοῦ καταραστῶ, μὰ πάλι τὸ λυπᾶμαι,
 τσαὶ πάλι ἄς τοῦ καταραστῶ τὸ' ὅ,τι τοῦ μέλλ' ἄς πάθῃ.
 Ἀπὸ ψηλὰ νὰ κρεμιστῇ τσαὶ χαμπηλὰ νὰ πέτῃ
 τὸ' ἢ γῇ ξουράφια νὰ γινῇ νὰ τόνε κατακόψῃ.
 25 Σὰν τὸ λιθάνι νὰ καῖ, σὰν τὸ τσερί νὰ λειώσῃ,
 πέντε γιατροὶ ν' τόνε βαστοῦν τσαὶ δέκα μαθητάδες
 τσαὶ γὼ διαβάτρα νὰ γινῶ ἀπ' ὅξω νὰ διαβαίνω.
 «Καλὸ 'ς τὰ κάμετε, γιατροί, καλὸ 'ς τὰ πολεμάτε.
 Ἄς κόβουν τὰ ξουράφια σας, καρδιά σας μὴ λυπᾶται
 30 τσαὶ γὼ λιὼ πανὶ βαστῶ σαράντα πέντε πήχες'
 ἄς πᾶνε πέντε γιὰ ξαντὸ τσαὶ πέντε γιὰ μουντάρι
 τσαὶ τὸ περισσευόμενον ἄς πᾶν γιὰ σάββανό του!»
 Ὁ νιὸς τῆς ἀποκρίθησε μὲ τὸ καῖμέν' ἀχειλί.
 «Μωρὴ, δὲν ἐθουμώσουνα τοῖς νύχταις τοῖς μεγάλαις,
 35 ὅπου ξημερωνόσουνε μέσ 'ς τοῖς διτσαῖς μ' ἀγκάλαις!
 Μωρὴ στσούλλα, μωρ' ἄνομη, Ὁδριά μαγαρισμένη,
 δὲν ἦταν κρίση νὰ με πάῃς, κριτῆς, γὰ νὰ με κρίνῃ,
 μόν μ' ἔρριξες εἰς τὸ Θεό, ποὺ γλήγορα τὸ δίνει!»
 [Ἀναγραφὴ τῶν παραλλαγῶν ΠΕ 128 Β—Σ. τ. Δ.]

14.

Ὁ βασιλεὺς Ἀλέξανδρος κ' ἡ Ἑλενίτσα.

Ὁ βασιλεὺς Ἀλέξανδρος, πού ταν ἀφ' τὴν Ἀχράμβια
 ἦτανε τσαὶ παράμορφος ἀπὸ καθένα ἄντρα,
 ἠθέλησε τὸ' ἀγάπησε κόρη βασιλοπούλλα.
 Ἦταν τὸ' αὐτὴ παράμορφη σὰμ πού ταν ὀργοπούλλα.

Στ. 1. Ἀχράμβια ἀντὶ τοῦτου ἦκουσα καὶ Χράμβια. Ἀγνοῶ καὶ τὴν λέξιν καὶ τὸ πρᾶγμα. Μὴ εἶνε Ἀράμπια ἢ Ἀράπια, ἢ Ἀραβία; Ἐν παραλλήλῃ ἐν τόμ. Β', σελ. 175 τῆς Διογραφ. φέρεται Φιλάντρα.

- 5 Ἡ μάνα της τὸ' ὁ τσοῦρις της πολὺ τὸν ἐμισοῦσαν,
 σὰν ἓνα βρωμερὸ στσουλλὶ 'ς τὸ δρόμο τὸμ πετοῦσαν.
 Τὸ' ὁ βασιλεὺς Ἀλέξανδρος δὲν εἶχε τι νὰ κάμῃ,
 μὸν νὰ στερέψῃ τὰ νερά, γιὰ νὰ τοὺς ἀπεθάνῃ.
 Ἐστέρεψε τσαὶ τὰ νερά, ἔκοψε τσαὶ τὴ βρούση,
 10 μόν' ἀφ' τὴν Ἑλενίτσα του νὰ μὴν ἀποχωρίτῃ.
 Διανοῦν τὰ λάφια 'ς τὰ βουνὰ τσαὶ τὰ πουλιὰ 'ς τοὺς κάμπους,
 διανοῦν τσαὶ τ' ἀρχοντόπουλλα τὰ καλομαθημένα.
 Τότες τὸ' ὁ δόλιος τσοῦρις της μὲ πολλὴ πρίκα λέει.
 «Σήκω, Διενὼ μου, τὸ' ἄλλαξε τσαὶ σοῦρε 'ς τὴν εὐκὴ μου
 15 τὸ' ἄς πιάσω πῶς τὴν ἔχακα σήμερα τὴν τιμὴ μου!»
 Στολίζεται τὸ Ἑλενιὼ τσαὶ βαίνει ὀκαμάδα,
 ἀνάβει, σθαίνει σὰν τσερί, σὰν τὴ χρουσῇ λαμπάδα,
 ἐπῆρε τσαὶ 'ς τὸ χέρι της μαλαμματένια βίτσα
 τὸ' ἐτσίνησε τσαὶ πήγαινε μὲ μιὰ μικρὴ σκλαβίτσα.
 20 Ἐπῆρε τσαὶ 'ς τὸ ἄλλο της δλόχρουσο λεμόνι,
 ἐπῆγε τσαὶ τὸ χιούπησε 'ς τοῦ δῆγα τὸ παθιόνι.
 Ὅντες ὁ ἥλιος ἔλαψε τὸ λαμπερὸ του μάτι,
 ἡ Ἑλενιὼ ἀνέβαινε ἀπάνω 'ς τὸ παλάτι.
 Τὸ' ὄντες τὴν εἶδ' ὁ βασιλεὺς ὀλος ἀνεταράχτη
 25 τὸ' ἀφ' τὰ νύχ' ὡς τὴν κορφή ἐννὰ φοραῖς ἀλλάχτη!
 «Καλὸ 'ς τὴν Ἑλενίτσα μου, καλὸ 'ς τὴν τσοῦρά μου
 τσαὶ πῶς ἐκαταδέχτησε τσαὶ μπῆτσε 'ς τὸν ὄντ' μου;
 —Ἦρθα νὰ πάψῃ τὸ δροπὶ τσαὶ τὸ δροπὶ 'ς τὴ στράτα,
 γιὰ νὰ ἀφήτῃς τὰ νερά νὰ πιοῦνε τὰ φουσαῖτα,
 30 νὰ πιοῦν τὰ λάφια 'ς τὰ βουνὰ τσαὶ τὰ πουλιὰ 'ς τοὺς κάμπους,
 νὰ πιοῦν τσαὶ τ' ἀρχοντόπουλλα τὰ καλομαθημένα.
 —Μετὰ χαρᾶς σου, Ἑλενιὼ, τὸ' ὅ,τι μου πῆς νὰ κάμω,
 μπροστά σου βρούσι νὰ σταθῶ, ὁδοδόταμο νὰ δρώμω!
 —Περικαλῶ σας βασιλιά, τσαὶ πάλι ὅπως δρίτῃς,
 35 τούτῃ τὴ νούχτα τὸ' ἄλλη μιὰ νὰ μοῦ τηνε χαρίτῃς.»
 Ὀλονουχτὶς τσουμώτανε, σὰν νὰ ἦτανε 'ς τὴ βίγγλα
 τσαὶ τὴν ἀγῇ σηκώθησε τὸ' ἔκαμε·σὰν τὴ στρίγγλα.
 Ἐβγανε τὸ μαχαίρι του ἀπ' ἀργουρὸ φηκάρι
 τσαὶ τὸ τσεφάλι τ' ἔκοψε, σὰν ἄξο παλληκάρι

- 40) τσαὶ ᾽ς τὸ σπαθὶ τὸ κάρφωτσε τσαὶ πῆρέ το τσαὶ πάει!
 Ὁ τσούρις τῆς ἐβίγλιζε ἀπὸ τὸ παλαιθούρι.
 «Καλὸ ᾽ς τὴν Ἑλενίτσα μου, καλὸ ᾽ς το τὸ παιδί μου,
 τὸ ᾽ς πιάτσω πῶς τὴν ἔχακα σήμερα τὴν τιμὴ μου!
 — Πατέρα μου, μὴ θλίβεσαι, μὴ φτείρης τὴ ζωὴ σου
 45) τσαὶ τρίχα δὲν ἐρράϊτσε ἀπάνω ᾽ς τὴν τιμὴ σου.
 Τὸ τσεφαλάτσι τ' ἔφερα ἀπάνω ᾽ς τὸ σπαθὶ του!»
 [Ἀναγραφή τῶν παραλλαγῶν Λαογρ. Β' 176—Σ. τ. Δ.]

15.

Τὸ στοίχημα τοῦ γιοῦ τοῦ ναύτη.

- Τοῦ ναύτ' ὁ γιὸς παυνεύτησε μπροστὰ ᾽ς ἕναν ἀφέντην.
 «Ἀφέντη, γὼ τὴ θάλασσα κολύμπι τὴμ περνάω.
 — Ἄν τὴμ περνάης, ναύτη γιέ, τὴ θάλασσα κολύμπι,
 γαμπρὸ ᾽ς τὴμ πρώτη μ' ἀδερφή, γαμπρὸ ᾽ς τὴ δευτέρῃ μου,
 5) γαμπρὸ ᾽ς τὴ δεκατέρα μου τὴ νυχτογεννημένη,
 ὅπου γεννήθη σκοτεινὰ τσαὶ λάμπ' ὁ κόσμος ὅλος,
 ἔλαψ' ἡ γῆ, ἡ θάλασσα τὸ ὅλα τὰ περιγιάλια.»
 Σὰν τ' ἀκουσε τοῦ ναύτ' ὁ γιός, ᾽ς τὴ θάλασσα κατέβη,
 γδύνεται, ξυπολίζεται τὸ ἀρχίνησε νὰ πλέη.
 10) Σαράντα μίλια διαίει ὁ νιὸς παίζοντας τσαὶ γελώντας
 τὸ ἄλλα σαράντα τέσσερα πᾶει μοιρολογώντας.
 «Θάλασσα, πικροθάλασσα τσαὶ πικροτσουματοῦσα,
 ὅλοι σὲ λένε θάλασσα τσαὶ γὼ σ' ἐλ' ἀθοῦσα,
 ὅπου εἰν τὰ ψάρια σου γλυκὰ τσαὶ σ' εἶσαι ἀρμυροῦσα.
 15) Πολλὰς φορὰς σ' ἐπέρακα γελώντας τραουδώντας,
 τὴν πού στοιχημάτικα βουλήθης νὰ με πλίσξης.»
 Ἡ θάλασσα σὰν τ' ἀκουσε πολλὴ τῆς κακοφάνη
 τὸ ἀφ τὰ μαλλιά τὸν ἔπιασε ᾽ς τὸ φοῦντο τότε πᾶει.
 Ἐτοεῖ πὸν πλίσγησε ὁ νιὸς πύργος ἐθεμελιώθη,
 20) πύργος ἀλυσιδόχτιστος τὸ ἀλυσιδόχτισμένος
 τσαὶ μέσα κόρη κάθεται τριὰ χρόνια ξωρισμένη.
 Ἡ μάνα τῆς τῆς ἔλεε τὸ ἡ μάνα τῆς τῆς λέει
 «Ἀρνῆσου τηνε, κόρη μου, τοῦ ναύτη τὴν ἀγάπη.

- Ἀρνέσαι σὺ τὴν ἐκκλησιά, τὰ δώδεκα βραγιζέλια,
 25) τότες ἀρνοῦμαί την τὸ ἐγὼ τοῦ ναύτη τὴν ἀγάπη!»
 [Ἀναγραφή τῶν παραλλαγῶν ΠΕ 90 Α—Σ. τ. Δ.]

16.

Κωσταντῖνος ὁ ἀνδρειωμένος.

- Μιὰ καλογριά γαστροῦθησε τὸ ἔκαν ἀνδρειωμένο.
 Ὡς τὸ μῆνα βγήτσε μὲ σπαθί, ᾽ς τοὺς δύο μὲ τουφέτσι
 τσαὶ ᾽ς τοὺς ἑπτὰ τσαὶ ᾽ς τοὺς ὀχτὼ ἔφάν' ἡ ἀντροιά του.
 Ἡ μάνα του τοῦ ἔλεε, ἡ μάνα του τοῦ λέει.
 5) «Κάσε, παιδί μου, φρόνιμα, τσοίταξε τὴ δουλειά σου,
 νὰ μὴν τὸ μάθ' ὁ βασιλιάς τσαὶ στείλῃ τσαὶ σε πάρη!»
 — Ἐγὼ, μάνα, τὸ βασιλιά καθόλου δὲ φοβάμαι.
 Ὁ βασιλιάς σὰν τό μαθε πολλὸ τοῦ κακοφάνη,
 βραίνει τελάλη ᾽ς τὰ χωριά, ᾽ς ὅλα τὰ βιλαέτια.
 10) «Ποιὸς εἶν' ἄξιος τσαὶ γλήγορος τὸν Κωσταντῆ νὰ φέρῃ;
 Κανεὶς δὲν ἀποκρίθησε ᾽ς ὅλα τὰ βιλαέτια,
 μὴν νὰ μικρὸ κλεφτόπουλλο ἔτσειν' ἀπηλοῖθη.
 «Ἐγὼ μ' ἄξιος τσαὶ γλήγορος τὸν Κωσταντῆ νὰ φέρω,
 μὰ θέλω χίλιους ἀπὸ μπρὸς τσαὶ χίλιους ἀπὸ πίσω
 15) τσαὶ χίλιους ἀφ τὴ μὰ μεριά τσαὶ χίλιους ἀφ τὴν ἄλλη.»
 Τοὺς μάζωξε, τοὺς σούναξε τρεῖς τέσσερες χιλιάδες.
 Ὡς τὸ δρόμον πὸν πηγαίνανε τὸ Θεὸ περικαλοῦσε.
 «Θέ μου, νὰ βρῶ τὸν Κωσταντῆ ᾽ς τὴν κλίνη νὰ τσουμᾶται,
 νὰ χῇ τσαὶ τὸ τουφέτσι του ᾽ς τὸν τουφεξὶ παεμένο,
 20) νὰ χῇ τσαὶ τὸ μαχαίρι του ᾽ς τὸ μπιτσαξὶ παεμένο.»
 Τσεῖνος Ἅγιος δὲν ἦτανε, σὰν Ἅγιος ἀπακούστη,
 ὅπως περικαλειότανε πηγαίνει τσαὶ τὸν βρίσκει.
 «Ὡρα καλή σου, Κωσταντῆ. — Καλὸ ᾽ς τὰ παλληκάρια.
 Κάτσετε χάμω, βρὲ παιδιά, νὰ φᾶμε τσαὶ νὰ πιοῦμε.
 25) Ἐμεῖς ἐδῶ δὲν ἤρθαμε νὰ φᾶμε τσαὶ νὰ πιοῦμε,
 ὁ βασιλιάς μᾶς ἔστειλε δεμένο νὰ σε πᾶμε.
 — Μετὰ χαρὰς σας, βρὲ παιδιά, δεμένο νὰ με πᾶτε.»
 Ἐτότες τὸ κλεφτόπουλλο θαρρεῦει τσαὶ τοὺς λέει

- «Φέрте τζιτζίμα δεκοχτὼ τσαὶ δέστε του τὰ χέρια,
 30 φέрте μεταξωτὴ κλωστὴ τσαὶ θάφτε του τὰ μάτια,
 φέрте τσαὶ μιὰ μυλόπετρα τσαὶ βάντε του ἔς τοὺς πλάταις.
 —Περικαλῶ σας, βρὲ παιδιά, τ' εἶμ' ἀρρεθωνιασμένος,
 μὴ μὲ περνᾷτ' ἀφ' τὰ στενά, ἀφ' τὰ Παλιοκαλούδια,
 μὴν ἀγγαντέψη τσαὶ μὲ δῇ ἡ δόλια σαστική μου.»
 35 Μὰ τσεῖνοι δὲ τ' ἀκούκανε τσαὶ ξαργοντοῦ τὸ κᾶνον,
 ἴσα ἔτσεῖ τὸμ πάουνε πὸ τσεῖ τότε περνᾶνε,
 τσαὶ ὄξω βγαίνει ἡ λύγερη τσαὶ τὸμ περιγελάει.
 «Δὲ ἔς τό εἶπα γώ, βρὲ Κωσταντῇ, μὴ γίνης παλληκάρι,
 μὴ τσαὶ τὸ μάθ' ὁ βασιλιάς τσαὶ στείλῃ τσαὶ σε πάρη;
 40 —Ἐννοιά σου σένα, λύγερη, θὰ ἰδῇς τὸ τί θὰ γίνῃ,
 ὅσε νὰ βγοῦμ' ἀφ' τὰ στενά νὰ πιάσωμε τοὺς κάμπους,
 νὰ ἰδῇς τσεφάλια πὼς σκροποῦν, νὰ ἰδῇς κορμιὰ πὼς πέφτουν!»
 Ἐδγήκανε ἀφ' τὰ στενά τσαὶ πιάκανε τοὺς κάμπους,
 τὰ μάτια τ' ἀναντράνσε τσαὶ σπάκαν τὰ μεταῶξα,
 45 τὰ χέρια τ' ἀναντίναξε τσαὶ σπάκαν τὰ τζιτζίμα,
 ὄρπαξε τὴ μυλόπετρα τὴμ πέταξε σὰν τόπι,
 ἀπλώνει, παίρν' ἓνα σπαθὶ ἀπὸ τὰ παλληκάρια,
 ζερβά μεριά τοὺς ἔπιασε, δεξὰ τοὺς θημωνιάζει,
 ἄφησε ἓνα γέροντα τὸ ἔτσεῖνο λαθωμένο.
 50 «Σοῦρε νὰ πᾶς ἔς τὸ βασιλιά νὰ τότε χαιρετήτσης,
 ἀν' ἔχη τὸ ἄλλα πρόβατα νὰ στείλῃ νὰ τὰ σφάξω!»
 [Ἀναγραφὴ τῶν παραλλαγῶν ἐν Λαογραφ. Γ' 549. Πρόσθες καὶ τὸ αὐτ.
 σ. 595,5.—Σ. τ. Δ.]

17.

Ὁ τραγουδιστὴς τὸ ὁ δράκοντας.

- «Ποιὸς ἦταν πὺν τραούδησε παρῶρα ἔς τὴ βάρδια,
 ξυπνάει τὰ λάφια ἔς τὸ βουνὸ τσαὶ τὰ πουλιὰ ἔς τοὺς κάμπους,
 ξυπνάει τσαὶ τὸ δράκοντα, ὅπου βαριά τσουμᾶται,
 πού χε τὸν ἔπν' ἀγοραστὸ σαράντ' ἀμάξια μόσκο;
 5 —Ἐγὼ μουν, πὺν τραούδησα παρῶρα ἔς τὴ βάρδια,
 ξυπνῶ τὰ λάφια ἔς τὸ βουνὸ τσαὶ τὰ πουλιὰ ἔς τοὺς κάμπους,

- ξύπνησα τσαὶ τὸ δράκοντα, ὅπου βαριά τσουμᾶται,
 πού χε τὸν ἔπν' ἀγοραστὸ σαράντ' ἀμάξια μόσκο.
 —Ποινοῦ ὕγιος εἶσαι ἐσύ, π' ἀντιμιλᾷς τοῦ δράκου;
 10 —Τῆς ἀστραπῆς εἶμαι ὕγιος τσαὶ τῆς βροντῆς ἑγγόνι,
 ὅπ' ἀστραπὴ τὸ ὅπου βροντῇ τοὺς δράκους ξεσπλαιώνει!»
 [Ἀναγραφὴ τῶν παραλλαγῶν Λαογρ. Ε' 81,57—Σ. τ. Δ.]

18.

Λύγερη καπετάνιος ἔς τοὺς κλέφταις.

- Ποιὸς εἶδε τέτοια λύγερη, τέτοια πανώρια κόρη,
 νὰ χ' ἀσημένιο ἀργαλειὸ τσαὶ φιλνιζένο χτένι;
 Βαίνει φωτιά ἔς τὸν ἀργαλειό, τσατοῖζει τσαὶ τὸ χτένι,
 τὴ λεβεντιὰ λιμπίστηκε τσαὶ πάει μὲ τοὺς λεβένταις.
 5 Σαράντα χρόνους ἔκαμε ἔς τοὺς κλέφταις καπετάνιος.
 Μὰ μιὰ Λαμπρή, μιὰ Τσουριατοῇ, μιὰ πίσσημη ἡμέρα
 βγήκαν νὰ παίξουν τὸ σπαθί, νὰ ρίξουν τὸ λιθάρι,
 ἔσπιασε τ' ἀσημόκουμπο τσαὶ φάνη τὸ βυζί της.
 «Ἄλλοι τὸ λένε μάλαμμα, ἄλλοι τὸ λέν' ἀσήμι,
 10 μὰ νὰ μικρὸ κλεφτόπουλλο, ἓνα μικρὸ κλεφτάτσι,
 τσεῖνο δὲν ἐγέλαστηκε τὸ ἔτσεῖνο σουντουχάνει
 «Τσεῖνο δὲν εἶνε μάλαμμα, τσεῖνο δὲν εἶν' ἀσήμι,
 μόν' εἶνε κοπελιάς βυζί τσαὶ κορασίδας κόρφος!»
 [Ἀναγραφὴ τῶν παραλλαγῶν ἐν ΠΕ 72 Β.—Σ. τ. Δ.]

19.

Τὸ φιλὶ τοῦ μαύρου.

- «Ὅσο καυχώμουν τὸ ἔλεα μαῦρο μὴ με φιλήτση,
 μήτε μαῦρος, μήτ' ἄστημος μήτε τοῦ ἡλιοῦ καίμενος,
 μὰ πλάνητσέ με ἡ αὐγὴ τσαὶ φίλητσέ μ' ὁ μαῦρος.
 Μ' ἀλήθεια μαῦρος ἦτανε τσαὶ μαῦρο τότε λέν!
 5 «Ὅσο χω μαύρου φίλημα, πέραμα θελὰ φτειάσω,
 πέραμα, διπλοπέραμα, μικρὸ περαματάτσι,
 νὰ πάω νὰ βρῶ τὴ μάννα του νὰ τὴν ἀνερωτήξω,

τὸ τ' ἔτρωε ἔς τὸ γάστρι τῆς, ὅπου μυρίζ' ὁ γιὸς τῆς.

«Μήλο ἐτρώε τὸ πρωῒ, τοῖτρο τὸ μεσημέρι

10 τσαὶ κάθε ἥλιον ξέγευμα ἔτρωε μόσῃ ἀκροῖτο.»

20.

Τὸ δένδρι.

Δενδρό μου εἰς τὸν ἦισό σου νὰ ρχόμουν κάθε μέρα

ἢ δολιμένη μου καρδιά νὰ πάρῃ λίγ' ἄερα,

Μά ρθαν ὕψιροι τσαὶ σοῦ πανε, δένδρι, νὰ με παιδέψῃς,

τὸν ἦισό σου τσαὶ τὸν καρπὸ νὰ μοῦ τονε στερέψῃς.

5 Ἄν μου στερέψῃς, δένδρι μου, τὸν ἦισό σου τσαὶ τ' ἄνθη,

κάλλιο τσαὶ δῶσ' μου θάνατο νὰ λουτρωθῶ ἀφ' τὰ πάθη.

Κάντιο τσαὶ κάντιο ζάχαρι θάϊζει τσαὶ θάϊζει,

ἄλλοι κακό, ποῦ γίνεται, ἢ ἀγάπ' ὄντες χωρίζει!

21.

Τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τὸ θαῦμα.

Δὲν εἶνε τοῦτο θάμαμα τὸ ἓνα κακὸ μεγάλο,

νὰ τουραγνιέται τὸ τσοινὸ μ' ἓνα θεριὸ μεγάλο.

Ἔτσι, ποῦ εἶνε τὰ νερά, ἔτσι, ποῦ εἶν' ἡ βρύσι,

ἓνα θεριὸ ἐρρίζωσσε, τὸ τρέμει ὅλη ἡ χτίσι!

5 Ἔτσι κάθεταί τὸ θεριό, κάθε Σαββάτο βράδν,

ἂν δὲν τοῦ πᾶνε ἄνθρωπο νὰ πιάτῃ ν' τόνε φάῃ,

νερὸ νὰ πάρουν δὲμ μποροῦν, νερὸ νὰ κονβαλήτουν

τσαὶ ὅλοι τσινδυνεύουνε τῆς δίψας νὰ πορήτουν.

Ἐρρήξανε λαχνὸς νὰ ἰδοῦν σὲ πόλιν θὰ πέτῃ,

10 νὰ πάῃ τὸ παιδάτσι του εἰς τὸ θεριὸ πεσσοῖσι.

Μὲ τοὺς λαχνὸς ἐβάνανε τσαὶ τῆς βασιλοπούλλας,

ὅπου τὴν εἶχ' ὁ βασιλιάς μόνῃ τσαὶ ἀκριβοῦλλα,

τσαὶ πρῶτος ἔλαχ' ὁ λαχνὸς γιὰ τὴ βασιλοπούλλα,

ὅπου χε χάρδια περισσά, σὰμ πού ἦταν μοναχοῦλλα.

15 Ὁ βασιλιάς σὰν τ' ἄκουσσε, θρηνηλογάει τσαὶ κλαίει

τσαὶ μὲ πολὺ παράπονο τῆς δωδεκάδας λέει

Γιὰ πάρε' ὅλα τὰ ἔχει μου τὸ ἀφῆστε τὸ παιδί μου

τσαὶ πάρετε τὴν κοριόνα μου ἀπὸ τὴν τσεφαλὴ μου.

Κανένας δὲν ἐμίλησσε, κανεὶς λόγος δὲν εἶπε.

20 Τότες τὸ αὐτὸς μὲ κλάματα ἔτοῦτο πάλι εἶπε

Στολίστε τὸ παιδάτσι μου τσαὶ κάμετέ το ρούφι,

γιὰ νὰ τὸ στείλω τοῦ θεριοῦ γλυκᾶ νὰ τὸ μασήσῃ!

Ἦν τὸ δρόμο ποῦ πηγαίνανε, ἔς τὸ δρόμο ποῦ πηγαίνουν,

ποτάμι δάκρυα χύνουνε τσαὶ μοιρολόγια λέουν.

25 Ἐνας λεβέντης φάνησσε καθάλλα ἔς τ' ἄλογό του,

κοιτάρι χε ἔς τὸ χέρι του, σπαθὶ εἰς τὸ πλευρό του,

τρέχει, ἑγγώνει, τοὺς ρωτάει, τί ἔχουνε, ποῦ πᾶνε,

γιατί τὰ τόσα δάκρυα, γιατί μοιρολογᾶνε;

Τί μας ρωτάεις, ἀφέντη μου, τί θέλεις νὰ σοῦ εἰποῦμε,

30 μαυρὰ γραφὴ ἢ μοῖρά μας τσαὶ ὅλοι θὰ χαθοῦμε.»

Ἐπήγαγε τὴ λύγερη τὸ ἀφῆκαν τὴν δεμένη

τσαὶ τρέχουνε τσαὶ φεύγουνε σὰν σισοῦλλοι λωσσασμένοι.

Ὁ καθβαλάρης ἔτρεξε, πάει, πεξεύει ὀμπρός τῆς,

παραμερίζει τ' ἄλογο, κάθεταί ἔς τὸ πλευρό τῆς.

35 «Τί χεις, βασιλοπούλλα μου, ὅπου σαι λυπημένη

τσαὶ μὲ αὐτὰ τὰ σίδερά, ποῦ σ' ἔχουνε δεμένη;

—Γιὰ φεῦγα, φεῦγα, ἀφέντη μου, γιὰ φεῦγ' ἀπὸ τὰ μένα,

γιατί θὰ ἐρθῇ τὸ θεριὸ νὰ φάῃ σὲ τὸ ἐμένα.

—Ἄσε με ν' ἀποτσιουνηθῶ ἔς τὰ γόνατά σ' ἀπάνω

40 τσαὶ σὰν θὰ ἐρθῇ τὸ θεριό, εἰπές μου «σῆκ' ἀπάνω»

τσαὶ γὼ σκοτώνω τὸ θεριὸ τὸ ἀπὸ ἐδῶ σὲ βγάνω.

—Λόγια μοῦ λές, ἀφέντη μου, νὰ με παρηγορήτῃς,

μὰ σὰν θελά ρθῇ τὸ θεριό, θὰ φύγῃς νὰ μὲ ἀφήτῃς.»

Τὸν ἀφῆσσε, τσουμήθησσε πάνω ἔς τὰ γόνατά τῆς,

45 ἐτρέχανε τὰ μάτια τῆς, ἐβρέχαν τὴν ποδιά τῆς

τσαὶ μὲ τὴν ὄρα τὴν πολλὴν λέπ' τὸ νερὸ τὸ ἀφρίζει

τσαὶ τὸ θεριὸ τὰ δόντια του ἀπάνω τοὺς τὰ τρίζει.

«Γιὰ σῆκω, σῆκω, ξένε μου, τσαὶ φεῦγ' ἀπὸ τὰ μένα,

γιατί τὸ φοβερό θεριὸ θὰ φάῃ σὲ τὸ ἐμένα.»

50 Εὐθὺς ὅπου σηκώθησσε σὰμ παραλογισμένος,

τὸ κονταράται τ' ἔπιασσε σὰμ πού ἦταν σπουδασμένος.

- Μιά κονταριά τοῦ ἔδωται κατὰμεσῆς ἔς τὸ στόμα
 τσαὶ τὸ θεριὸ τσουλιώτανε κάτω ἔς τὴ γῆ ἔς τὸ χῶμα.
 «Σοῦρε, κόρη, ἔς τὸ σπύι σας, σοῦρε ἔς τὰ γονικά σου
 65 τσ' ἀπὸ τὰ σήμερ' ἡμεροῦ ἔχε τὴν τὴ ζωὴ σου.
 —Γιὰ πές μου, πές μ', ἀφέντη μου, τί λένε τὸ ὄνομά σου,
 ἄμ πάω τσαὶ κάνω χάρισμα νά νε τῆς ἀφεντιάς σου;
 —"Ἀμ πάης τσαὶ κάνης χάρισμα φτειᾶσε μιὰν ἐκκλησίᾳ
 ἔς τὸν "Ἄγιο Γιώργη μάρτυρα ἀφ τὴν Καππαδοκία.
 80 Δεξιὰ μεριὰ ἔς τὴν ἐκκλησά γράψ' ἓνα καθαλλάρη,
 ἀρματωμένο μὲ σπαθὶ τσ' ὀλόχρουσο κοντάρι
 τσαὶ ἔς τὴ ζερβιά του τὴ μεριὰ γράψου τσαὶ μοναχὴ σου.»

[Ἀναγραφή τῶν παραλλαγῶν ἐν τῇ πραγματείᾳ τοῦ Ν. Γ. Πολίτου. Τὰ δη-
 μῶδη ἑλληνικά ἔσματα περὶ τῆς δρακοντοκτονίας τοῦ ἁγίου Γεωργίου. Λαογρ.
 Δ' 185 κέ.—Σ. τ. Δ.]

22.

Ἡ καταστροφὴ τῆς Χίου.

- Ἀφρηκραστεῖτε νά σας πῶ τῆς Χιὸς μας τὰ πάθη,
 τέτοια ῥωμαῖαση σκλαβιά ἔς τὸν κόσμον δὲν ἐστάθη.
 Ὡς τὰ χίλια ὀκτακόσια ἔτος εἴκοσι δύο
 Σαμιώταις βουληθήκανε νὰ πάρουνε τὴ Χίο.
 5 Σαμιώταις βουληθήκανε νὰ πάρουν τὰ πρωτεῖα,
 μὰ ὄρντινο δὲν εἶχανε ἀπὸ τὰ τριὰ νησιά.
 Ὁ Λογοθέτης τσ' ὁ Μπουρνιάς συνάξανε τ' ἀστέρει
 τσαὶ τῶ Χιωτῶ μηνύκανε πῶς ἔχουνε σεφέρι.
 Ὡς τὰ Θυμιανὰ ξεμπάρκαζαν τσαὶ κάμουν τοιμασία,
 10 τὴ Χιὸ νὰ τήνε πάρουνε τὴν ἄξα πολιτεία.
 Οἱ Χιώταις σὰν τ' ἀκούκανε πᾶν τσαὶ τὸμ προστσουνοῦνε,
 θαρρέψαν οἱ βαριόμοιροι πῶς θὰ λευτερωθοῦνε.
 Ὡσὰν Θεὸ τὸμ προστσουνοῦν, Θεὸ τότε δοξάζουν
 τσαὶ τσεῖνος τοὺς παράντζειλε τὸ ζήτω νὰ φωνάζουν.
 15 Ζητοῦν τοῦ κάστρου τὰ κλειδιά, τὸ κάστρο νὰ πατήσουν,
 τοὺς Τούρκους γιὰ νὰ κάμουνε Ρωμιοὺς νὰ προστσουνήσουν.

- Μεγάλῃ Πέφτῃ προβάλε τοῦ Τούρκου ἡ ἀρμάδα.
 Σαμιώταις σὰν τὴν εἶδαν τοὺς ἔπιασε τρομάρα.
 Φέρον τὸς τάμπιαις μοναχαῖς, φέρον τσαὶ τὰ κανόνια
 20 τσ' ὀκνημερὶς μοιρολογοῦν σὰν τὰ μορφα παγώνια,
 τσαὶ ἔς τὰ βουνὰ ἐτρέχανε σὰν ἄγρια κατόϊσα,
 ἔς ἀκρογιαλιάς γιουορίζανε, γιὰ νά βροῦνε καῖτσα.
 Τότες τὸ κάστρο σιᾶρησε μιὰ πράσινη παντιέρα,
 ἄλλοι καῖμος τί γίνησε ἐπισεῖν τὴν ἡμέρα!
 25 Τοῦ Κάστρ' ἡ πόρτα ἀνοιξε, βγήκαν τὰ ταγκαλάτσα
 τσαὶ τὰ σπαθιά τους βράνανε τσαὶ πᾶξαν τὰ σοκάτσα.
 Τουλουμπιπατζήδες κόθανε τσαὶ τὰ παλληκαράτσα,
 γενναῖες σκλάβαις πέρνανε μὲ τὰ μωρὰ παιδάτσα.
 Κορίτσα, σὰν τὸ κρεὶ νερό, μὲ τὰ μαλλιά ἔς τὸ χέρι
 30 τὰ ταγκαλάτσα τὰ περνοῦν ἔς τὸ Ἀνατολὴς τὰ μέρη.
 Πατήσαν τ' ἀρχοντόπαια, ποὺ ταν σὰν κορσολᾶτα,
 ποὺ χαν ἀσημικὰ πολλὰ τσαὶ περισσὰ διαμάντια.
 Χιώταις μου φιλοαἵματοι, τσαὶ φιλομαθημένοι,
 ποὺ ἔς τ' ἄλογα καθόσαστε, ὡσὰν γενιτσαράιοι,
 35 ποὺ δὲν ἐμπεγεγνίζατε
 τὴ γῆ νὰ τὴν πατήσετε,
 σκάλαις δὲν κατεβαίνατε
 μὴ τύχη τσ' ἀρρωστήσετε,
 κακὸ μεγάλο πάθατε τώρα κατακαῖμένοι!
 40 Γράμματι στέλλουν ἔς τὴ Φραντζὰ καὶ ἄλλα ἔς τὴ Ρουσσία,
 γὰ τὸ κακὸ, ποὺ πάθανε, γιουρσεύουν προστασία.
 Ὅλα σισοῦρημα γωνήκανε, ἴποιτ' ὀρθὸ δὲ μένει,
 μόνε ὁ μαῦρος ὁ καπνός, ποὺ ἀφ τὴ Χιὸ βγαίνει.
 Πουλάτσα τοῦ Μισεμενῆ τσαὶ τοῦ Ντελθανάση,
 45 πλέας μὴ ταλαϊδῆστετε, γιατί ἡ Χιὸς ἐγάθη.

23.

Ο ξένος

Μικρός, μικρὸς ταξίδεψα ἀφ τὰ δικά μου μέρη
 τσαὶ βροῖσκομαι ἔς τὴ ξενητεῖα τσαὶ βροῖσκομαι ἔς τὰ ξένα.

- Ξένοι πλύνουν τὰ ῥοῦχά μου, ξένοι μοῦ τὰ μπαλῶνουν.
Τὰ πλύνουν μιά, τὰ πλύνουν δύο, τὰ πλύνουν τρεῖς τσαὶ πέντε,
5 μὰ πλέας βαρεθήκανε νὰ πλύνουν νὰ μπαλῶνουν.
Τσαὶ μία μέρα βροχερή, μέρα φουρτουνιασμένη,
ποὺ πῆγα, ὅπως πῆγαινα, ν' τὰ πάρω νὰ ξαλλάξω,
ἀκούω τους καὶ λένε μου μὲ θλῦρι τσαὶ μὲ πρίζα
«Πᾶρε, ξένε, τὰ ῥοῦχα σου τσαὶ σοῦρε 'ς τὴ δουλειά σου,
10 σοῦρε νὰ πᾶς 'ς τὴ μάνα σου, σοῦρε 'ς τὰ γονικά σου.»
'Σ τὸ δρόμο, ὅπου πῆγαινε, 'ς τὸ δρόμο, ὅπου πάει,
φιλὴ βροχὴ τὸν ἔπιασε τσαὶ τὸ βαρὺ χαλάζι
τὸ ἦρθε τὸ μαῦδ' ὡς τὸ λαιμὸ τ' ὁ νιὸς ὡς τὸ ζωνάρι.
Τὸ μοιροπάτι τούς βγανε 'ς ἓνα μεγάλο κάστρο.
15 Σαράντα βόλταις τό φερε, τὴν πόρτα δὲν τὴν ἤδε
τσαὶ 'ς τοῖς σαράντα τέσσερες ὁ νιὸς ἀναστενάζει.
«Δὲν εἶν' ἐδῶ βιγγλάτορες, δὲν εἶν' ἐδῶ κασιριώταις,
δὲν εἶναι κασιροφυλαχτῆς, ὅπου φυλάει τὸ κάστρο;»
Μιὰ λόγερη τοῦ σούντουχε ἀπὸ νὰ παλαιθούρι
20 «Ἐγὼ μαι τσαὶ βιγγλάτορας, ἐγὼ μαι τσαὶ κασιριώτης,
ἐγὼ μαι κασιροφυλαχτῆς, ὅπου φυλάω τὸ κάστρο.
Τὴν ὥρα, ποὺ ῥθες, ξένε μου, ἡ πόρτα δὲν ἀνοίγει.»
Κοντὰ εἰς τὰ μεσάνιουχα πρόφησε τ' ἄλλογ' του
τσαὶ 'ς τὰ γλυκοχαράματα ψουχομαχάει τ' αὐτός του.
25 «Νά χα νερ' ἀφ' τὸ σπῆτι μας τσαὶ μῆλ' ἀφ' τὴ μηλιά μας
τὸ 'ἓνα κλωνὶ βασιλικὸ ἀφ' τὰ βασιλικά μας.»
Τρεῖς λόγεραις τ' ἀκούκανε τσαὶ πᾶν τσαὶ τοῦ τὰ φέρουν.
'Ἡ μιὰ τοῦ φέρνει τὸ νερό, ἡ ἄλλη φέρνει μῆλο
τὸ 'ἓνα κλωνὶ βασιλικὸ ἡ τρίτη τοῦ τὸ φέρνει.
30 «Γιὰ πῆ, ξένε, τὸ νερὸ τσαὶ δάγκωψε τὸ μῆλο,
μέρωσε τὸ βασιλικὸ μπέλται τσαὶ σοῦ ρθ' ὁ νοῦς σου.
—Νά χα τῆς μάννας γόνата τῆς ἀδερφῆς ἀγκάλη.»

24.

Ἡ καλὴ γειτόνισσα.

Κρῖμα 'ς τὸ νιό, ποὺ πιάνανε ἐχτὲς προχτὲς 'ς τὴ βάρδια.
Μάνα δὲν ἔχει ν' τότε κλαίῃ, τσοῦρι ν' τότε λουπᾶται

- μὴτ' ἀδερφὸ μὴτ' ἀδερφή ν' τότε ψουχοπονᾶται,
μόν ἔχει μιὰ γειτόνισσα τσαὶ τσεῖνη τὸν λουπᾶται.
5 Βέλνει φλωριά 'ς τὴν προῦσα τῆς τσαὶ γρόσα 'ς τὴν ποδιά τῆς,
παίρνει τσαὶ πάει τσαὶ βρίσκει τον 'ς τὰ σίδερα δεμένο.
'Οντες τὴν εἶδ' ὁ ἄμοιρος 'ς τὰ δάκρυα βουτήχτη,
τὸ ἀφ' τὰ πολλὰ του κλάματα ἐπιάστητο' ἡ φωνὴ του.
Φωνὴ νὰ βγάῃ δὲ μπορεῖ, μιὰ νὰ τῆς μιλήσῃ.
10 «Γιὰ σῶπα, σῶπα, ἄνυρε, τσαὶ μὴ πολυλουπᾶσαι.
Φλωριά τσαὶ γρόσα ἔφερα νὰ ἰδῆς τὴ λευτεριά σου.»
'Ο νιὸς ἀπηλοήθησε μὲ τὸ καῖμέν' ἀχείλι
«Σοῦρε, κόρη, 'ς τὸ σπῆτι σας, σοῦρε 'ς τὰ γονικά σου
τὸ 'ἄν ἔχῃς γρόσα φύλα τα, φλωριά τσαὶ φόρεσέ τα,
15 τσαὶ σὰν ἀσπρίτ' ὁ κόρακας τσαὶ γίνῃ πεμιστέρι,
τότε τὸ 'ἔγ' ὁ κακόμοιρος θὰ βρῶ τὴ λευτεριά μου.

25.

Ὁ χρουσοφὸς τ' ἡ κόρη.

- Τοῦ Μέγα Γιώργη τὸ ρουνό, τοῦ Μέγα Κωνσταντίνου
μῆτε πουλλὶ τ' ἀνέβαζε μὴτ' ὥριο χελιδόνι,
κόρη ξανθὴ τ' ἀνέβαζε πλέχροντας τὸ γαϊτάνι,
πλέχροντας τὸ ὥριοπλέχροντας τσαὶ γλονκοτραγουδῶντας.
5 «Ὁ χρουσοφὸς τὴ βίγγλιζε ἀπὸ τὸ παλαιθούρι.
«Θελά σοῦ στείλω, λόγερη, ἓνα σκονλλὶ λινάρι,
νὰ κάμῃς τριὰ ποκάμισα τσαὶ τέσσερα σετιόνια
τσαὶ τὸ περισσεμάτσι του δικό σου πεστεμάλι.
—Ἐπαίνεψές με, χρουσοφέ, τσαὶ γὰρ θὰ σε παίνεψω.
10 Θελά σοῦ στείλω, χρουσοφέ, ἓνα δραμάτ' ἀσῆμι
νὰ κάμῃς γκόλφι τσαὶ σταυρὸ τὸ ἀργιουροδαχτυλίδι
τσαὶ τὸ περισσεμάτσι του δικό μπελεξίτσι.»

26.

Ἡ Ρωμιοπούλλα.

Ἐνα μικρὸ Τουρκόπουλλο ἐνοῦ ὄρηγα κοπέλλι
μιὰ Ρωμιοπούλλ' ἀγάπησε νὰ τήνε κἀνὴ ταῖρι.

- Ἡ Ῥωμοπούλλα τ' ἀκοντσε πολὺ τῆς βαρυφάνη.
Τσαὶ πιάνει τὸ στρατὶ στρατί, στρατὶ τὸ μονοπάτι,
δ τὸ μονοπάτι βγαίνει τὴν μέσ' ἑς Ἀῖ-Γιώργιου τὴν πόρτα.
Ἄγχε μου Γιώργη, κορὺψέ με ἀφ' τοῦ Τούρκου τὰ χέρια,
νὰ φέρνω λίτρα τὸ τσερὶ τσαὶ λίτρα τὸ λιθάνι
μὲ τὸ βουβαλοτούλουμον νὰ κουβαλῶ τὸ λάδι.-
Ἀνοίξανε τὰ μάρμαρα τσαὶ μπαίν' ἡ κόρη μέσα.
10 Ὁ Τοῦρκος τὴν ἐβίγγλιτσε ἑς τὴν ἐκκλησιά, ποὺ μπήτσε.
τρέχει τὸ αὐτὸς ἑς τὰ τέσσερα ἑς τὴν ἐκκλησιὰ πηγαίνει.
Τηράζει δῶ, τηράζει τσεῖ, τὴ λύγερη δὲ λέπει
τσαὶ τότες ἐκατάλαβε, πὼς μέσα ναι κρουμμένη.
Ἄγχε μου Γιώργη, βγάν' τὴν τὴν κόρη, πού χεῖς μέσα,
15 νὰ φέρνω λίτραις τὸ τσερὶ τσαὶ λίτραις τὸ λιθάνι,
μὲ τὸ καμηλοτούλουμο νὰ κουβαλῶ τὸ λάδι,
νὰ κάμω τ' ὅξω σου χρουσὸ τὸ μέσα σ' ἀσημένιο
τσαὶ τὰ τσεραμιδάτσα σου νὰ τ' ἀσημοκαπνίσω.
τὸν τόπο, ὅπου κάθεται, νὰ τὸν μαλαματώσω,
20 νὰ βαφτιστῶ ἑς τὴ χάρι σου τσαὶ Γιώργης ἑς τ' ὄνομά σου.
Ἀνοίξανε τὰ μάρμαρα τὸ ἡ κόρη βγαίνει ὅξω.
Ὁ Τοῦρκος δὲ χάνει τσαυρὸ ἀφ' τὰ μαλλιά τὴν πιάνει.
Ἄσε με, Τοῦρκ', ἀφ' τὰ μαλλιά τσαὶ πιάνσε μ' ἀφ' τὸ χέρι,
δὺο λόγια ἔχω γιὰ νὰ εἰπῶ τσαὶ νὰ γινῶμε ταίρι.
25 Σὰν τὸν Ἀῖ-Γιώργη δὲγνωμος ποῖς ἄλλος ἄγιος εἶνε,
νὰ παραδῶνῃ τοὺς Ῥωμοὺς μέσ' ἑς τὸν Τουρκῶ τὰ χέρια!
Ὁ Τοῦρκος ἐβαφτίστησε τσαὶ Γιώργης ὠνομάστη,
τὴν κόρη στεφανώθησε, γιουνναῖκα του τὴν πῆρε.

[Αἱ παραλλαγὰὶ ἐν ΠΕ 72. καὶ Λαογρ. 7' 528 ἀρ. 15.—Σ. τ. Δ.]

27.

Κόρη ταξειδεύτρια.

Μιά κόρ' ἀπὸ τὴν Ἀμουργὸ νὰ ταξειδέψῃ θέλει.
Γιουρεύει βάρκ' ἀπὸ σκαρὶ τὸ ἄρμεν' ἀπὸ βελόνε,
γιουρεύει ναῦταις διάλεχτους τσαὶ νὰ παραδοτσοῦν.

- Χίλια φλωριά ν' ὁ ναῦλὸς τῆς, ὁ ναῦλος τοῦ κορμιοῦ τῆς,
δ τσαὶ ἄλλα χίλια ἑκατό, νὰ πάῃ μὲ τιμὴ τῆς.
Ἀκόμα δὲν ἐπήγανε δὺο μίλι' ἀφ' τὸ λιμάνι,
ἐξαδιαντράπ' ὁ ναυπλέρος τὸ ἄπάνω τῆς ἀπλώνει.
Τὸ ἡ κόρη ἀπὸ τὸ φόβο τῆς τὸ ἀπὸ τὴν ἐντροπὴ τῆς
λιγοθουμὰ τὴ βάρετσε τσαὶ ἴδρως τοῦ θανάτου.
10 Τὸ ὁ ναυπλέρος ἐπίστεψε πὼς ἦταν πεθαμένη,
τὸ ἀφ' τὰ μαλλιά τὴν ἔπιασε, ἑς τὴ θάλασσα τὴ ῥίχνει.
Ἦταν ἄερας ἑς τὴ νοτιὰ τσαὶ πάει ἑς τὴ τρεμουντάνα,
τὴν πήρανε τὰ ῥέματα, τὴν πᾶν ἑς τὴν Ἀλεξάντρα.
Μιά Τσουριατσή, μιὰ Πασκαλιά, μιὰ πίσημη ἡμέρα
15 βγήκαν οἱ Ἀλεξαντριναῖς νὰ πᾶν νὰ σουργιαρίσουν,
βρίσκουν τ' ἀντζελικὸ κορμὶ ἑς τὴν ἄμμο ξαπλωμένο.
Ἔγὰ δὲς κορμὶ γι' ἀγκάλιασμα, μέση σὰν δαχτυλίδι
τσαὶ δάχτυλα μασσουρωτά, νὰ σούρνουν τὸ κοντύλι.»
[Αναγραφὴ τῶν παραλλαγῶν Λαογρ. Δ' 85 ἀρ. 27.—Σ. τ. Δ.]

28.

Τὰ κακὰ πεθερικά.

- Ὁ Κωνσταντῖνος ὁ μικρός, ὁ μικροπαντρεμένος
τὸ Μάϊ μὴλιά ἐφύτρεψε, τὸ Μάϊ μῆλο ἐφάε,
τὸ Μάϊ τοῦ ρθε μῆνυμα νὰ πάῃ ἑς τὸ σεφέρι.
Ἡ κόρη ποὺ τὸν ἀγαπᾷ τσαὶ τὸ καλὸ τὸν θέλει,
δ με θλῆρι τσαὶ μὲ πρίκα τῆς λείει τὸν ξαναλέει
Ἐὶς μισσεύεις, Κωνσταντῆ, τσαὶ μένα ποῦ μ' ἀφίνεις;
—Πρῶτα σ' ἀφίνω ἑς τὸ Θεὸ τσαὶ δεύτερα ἑς τοὺς Ἁγίους
τσαὶ τρίτα ἑς τὴ μαρούλλα μου τσαὶ ἑς τὰ γλυκά μ' ἀδέρφια.
—Τί νὰ μὲν κάμ' ἡ μάννα σου τσαὶ τὰ γλυκά σ' ἀδέρφια;
10 Χωρὶς ἐσένα, Κωνσταντῆ, μοῦ εἶναι ὅλα μαῦρα.
—Θὰ ἔχῃς τὴν ἀγάπη τους, θὰ χῇς τὴ συντροφιά τους,
ὥς πὺν νὰ δώτῃ ὁ Θεὸς πάλι κοντά σου νὰ ρθῶ.
Φεύγω τσαὶ γειὰ ἀφίνω σου τσαὶ μὲ καλὸ νὰ σ' εὔρω,
—Ἡ Παναγία τὸ ὁ Χριστὸς νὰ ναι πάντα κοντά σου,

- 15 γὰρ νὰ γινούρης μὲ καλὸ ν' ἀνοίξῃ ἡ καρδιά μου.
Μήτ' ἓνα μίλι διάει ὁ νιός, μήτ' ἓνα μήτε δύο,
τσαὶ 'ς τὸ σκαμνὶ καθίζουν τὴν τσ' ἀντρίτσα τῆς κουρεύουν.
Τῆς δίνουν πέντε πρόβατα τσαὶ πέντε καφιμάδια
τσ' ἀπὸ τὸ χέρι τῆ τρανοῦν τσ' ἓνα βουνὸ τῆς δείχνουν.
- 20 Λέπεις το τσεῖνο τὸ βουνὸ τὸ ὑψηλὸ τὸ μέγα,
ὅπου χ' ἀντάρα 'ς τῇ κορφῇ τσαὶ κατακτιὰ 'ς τῇ ῥίζᾳ·
ἔσοῦ νὰ κάμῃς τὸ μαντρί, ἔσοῦ νὰ κάμῃς στάνη.
Τσ' ἂν δὲ χιλιάξῃς τὸ μαντρί τσ' ἂν δὲ τὸ τρισχιλιάξῃς
'ς τοὺς κάμπους 'ς τοὺς ἀκρογιαλιάς νὰ μὴ τὰ κατεβάτῃς.
- 25 'ς τοὺς κάμπους νὰ μὴ κατεβῇς σὲ γούρουνς μὴ ποτίσης
τσαὶ εἰς τὰ ποταμόχειλα φλοέρα νὰ μὴ παίξῃς.
Εἶδ' ὁ Θεὸς τὴν ἀδισὰ τσαὶ τὸ μεγάλο κρῖμα,
τ' ἀρνὶ ἀρνὶ ἐγένεας τσ' ἡ προδαῖνα πέντε
τσαὶ χιλιάξῃ το τὸ μαντρί, τὸ καμὲ τρεῖς χιλιάδες.
- 30 'Σ τοὺς κάμπους, 'ς τοὺς ἀκρογιαλιάς τὸ συνεχροκατεβάξῃ,
'ς τοὺς κάμπους τὸ κατέβαζε, σὲ γούρουνς τὸ ποτίζει
τσαὶ εἰς τὰ ποταμόχειλα φλοέρα πάει τσαὶ παίξῃ.
'Ο Κωσταντῆς ἐγιούριζε καθάλλ' ἀφ' τὸ σεφέρι.
'Ωρα καλὴ σου, μπιστιασέ.—Καλὸ 'ς τὸ καβελλάρη.
- 35—Γιὰ πές μου, πές μου, μπιστιασέ, τὰ πρόβατα ποινοῦ νε;
ποινοῦ ν' αὐτὸς ὁ μπιστικὸς ὁ γαῖτανοφρουδῶτος;
—Τοῦ Κωσταντίνου τοῦ μικροῦ, τοῦ μικροπαντρεμένου,
ὅπου τοῦ ἦρθε μήνυμα τσαὶ πῆγε 'ς τὸ σεφέρι,
τσεινοῦ νε τσαὶ τὰ πρόβατα, τσεινοῦ νε τσαὶ ἡ στάνη.
- 40 τσεινοῦ νε τσαὶ ὁ μπιστικὸς, ὅπου τοῦ τὰ φυλάει.
Δὲν εἶπε ἄλλο τίβοια, μήτε νὰ εἰπῇ ἡμπούρει.
Τὸ μαῦρό του γονάτισε τσ' ἀπάνω τὴν ἐπῆρε
τσ' ἀπὸ ἔσοῦ 'ς τὰ τέσσαρα 'ς τὸ σπῖτι του ἐπῆρε.
Τὸ τ' ἔκαμε τῆς μάννας του, τὸ τί 'ς τοὺς ἀδελφούς του,
μόνε ὁ Θεὸς ἤξερει το τσ' ἀτός του τσ' ἀπατός του.

[Αἱ Παραλλαγαὶ ἐν Λαογρ. 7' 592 ἀρ. 4.—Σ. τ. Δ.]

29.

Ἡ κόρη τσαὶ ὁ χάρος.

- Μιά κόρη ἐκανχέστησε τὸ Χάρο δὲ φοβάται,
γιατ' εἶν' τὰ σπῖτια τῆς ψηλά τσαὶ μαρμαροχτισμένα.
γιατ' ἔχει τοὺς ἐννὶ ἀδελφούς, τὸν Κωσταντῖνο ἄντρα.
'Ο Χάροτας σὰν τ' ἄκουσε, πολὺ τοῦ βαρυνάφη.
- 5 Μαῦρο πουλάται γίνησε, μαῦρο χιλιδονάτοι
τσαὶ πῆρε 'ς τοὺς φτερονόγαις τὸν σαῖτταις μὲ φαρμάτσι
τσαὶ πάει τσαὶ σαῖττεύει τὴν ἀπὸ τὸ παλαιθοῦρι.
Πόνος τὴμ πιάνει 'ς τῇ καρδιά, πόνος 'ς τὰ φελλοκάδια,
πονεῖ, φωνάζει τσαὶ γκογκᾶ, κλαίει τσ' ἀναστενάζει.
- 10 Ἡ μάννα τῆς μπανόβραινε τσ' ἡ μάννα τῆς τῆς λέει
Τί χεις, παιδί μου, τσαὶ γκογκᾶς τσαὶ βαριαναστενάξεις;
—Μάννα, ποῦν' ἡ καρδούλλα μου, μάννα ποῦν' ἡ καρδιά μου!
—Τὸμ πόνο, ποῦν' χεις 'ς τῇ καρδιά, γιατίὸς θὰ τὸν γιατρέψῃ.
—Τὸμ πόνο, ποῦν' χω 'ς τῇ καρδιά, γιατίὸς δὲν τὸν γιατρεύει,
- 15 μήτε γιατὸς τῆς Βενετιάς μήτε γιατὸς τῆς Πόλης,
γιατ' εἶνε Χάρον λόχεμα τσαὶ μπῆτσε 'ς τῇ καρδιά μου.
—Κόρη, σὰν ἔρθ' ὁ Κωσταντῆς τ' ἀπολογία ν' τοῦ δώσω;
—Μάννα, σὰν ἔρθ' ὁ Κωσταντῆς, μὴ τὸν κακοκαρδίτῃς.
Πές του πὼς βάφτικα παιδί τσαὶ λείπω 'ς τοὺς κουμμάρους.
- 20 βάν τὸ τραπέζι σου λερὸ τσαὶ τὸ πετσέρι μαῦρο
τσαὶ τὸ ποτήρι, ποῦν' τσερῆς, ὅς εἰν κορνιαχτισμένο.
'Ακόμ' ὁ λόγος ἔστεισε τσ' ἡ συντονχιά ποκράττει,
ὁ Κωσταντῖνος ξάντισε 'ς τοὺς κάμπους κατεβαίνει
μὲ τετρακόσους ἄρχοντες, μὲ χίλια παλληκάρια.
- 25 Μὰ τσεῖ, ὅπου πηγαῖναι, κακὸ τοῦ βέλν' ὁ ροῦς του.
'Ανασηκώνεται γοργὰ 'ς τὸ σπῖτι του τηράζει
τσαὶ μὲ πολλή του ταραχὴ γινουρίζει τσαὶ τοὺς λέει.
'Μεριά σταθῆτε, ἄρχοντες, μεριά τὰ παλληκάρια,
'ς τοῦ πεθεροῦ μου τὴν ἀλλή λέπω σταυρὸ στημένο.
- 30 Μὴ πεθερός μου πέθανε, μὴ πεθερά μου χάθη,
ἀφ' τὰ γιουναικαδέρφια μου κανένα μὴ ραῖστη;

Τὸ μαῦρό τ' ἦταν ἄλλο, τότες φωνίτσα βγαίνει
 Ὁ πεθερός δὲμ πέθανε, μήτε ἡ πεθερά σου,
 τὰ ἀφ' τὰ γυναικαδέξωφια σου κανένα δὲ ραίστη.

35 μόν' ἡ καλή σου πέθανε, μόν' ἡ καλή σου πάει.

— Γὰ σῶπα, σῶπα, μαῦρό μου, τσαὶ θά σε τουραγνίτσω,
 θὰ πάω σε 'ς τὴν ἄλουτσή νά σε φορτώτ' ἄλατι
 τὰ ὅπου νε λάσπαις τσαὶ νερά, θὰ σοῦ βαρῶ νά τρέχης
 τὰ ὅπου νε μανρολίθαρα, θὰ σὲ ξεκαλουθώνω.»

40 Βιστά δώτσε τοῦ μαύρου του 'ς τὴν ἐκκλησὰ πηγαίνει.

Βρίσκει τὸ πρωτομάστορη τὸ ἔφτειανε τὸ τσιδούρι

Γὰ πὲς μου, πρωτομάστορη, ποινοῦ νε τὸ τσιδούρι;

— Ἐισείνης πού χ' ἐννὶ ἀδερφούς, τὸν Κωνσταντῖνο ἄντρα.

— Φτειάσ το μακρύ, φτειάσ το πλατὺ νά παίρνη δυὸ νομάτους

45 τσαὶ 'ς τὴ δεξιά του τὴ μεριά ἄσε παλαιθουράτσι,

νά μπαῖν' ὁ ἥλιος τὸ πρωῒ, ὀροσὰ τὸ μεσημέρι.

Τὸ μαχαράτσι τ' ἔβγανε ἀπ' ἀργιουρό φηκάρι

τσαὶ 'ς τὴν καρδιά του τὸ μπηξε σὰν ἄξο παλληκάρι.

Ἐισεὶ πού χώκανε τὸ νιό, ἐβγήτσε κρούα βροῦσι

50 τὰ ἔτσει, πὸν χώκανε τὴ νιά, ἐβγήτσε τσουπαρίτσι,

τὸ τσουπαρίτσι ἔτσουβε τὸ ἀγκάλιαζε τὴ βροῦσι.

Ὁ βασιλιάς τὰ βίγγλιζε ἀπὸ τὸ παλαιθούρι

«Γὰ ἰδές τα τὰ κακόμοιρα, τὰ πολυγαπημένα,

ποὺ ζωντανὰ ἀγαπιώντουσαν τσαὶ τώρα πεθαμένα!»

[Αἱ παραλλαγὰὶ ἐν ΠΕ 217.—Σ. τ. Δ.]

30.

Ἡ κακὴ μάννα.

«Διώχνεις με, μάννα, διώχνεις με τσαὶ γὼ νά φύγω θέλω,

νά κάμης μήνους νά μ' ἰδῆς, χρόνους νά μ' ἀπαντήξης.

νά ἔρθ' ἡ μέρα τ' Αἰ-Γιωργιοῦ, πρώτη ὀρτὴ τοῦ χρόνου,

νά πᾶς, μάννα, 'ς τὴν ἐκκλησὰ νά κάμης τὸ σταυρό σου,

5 νά ἰδῆς τὸν τόπο μ' ἀδειανὸ τσαὶ τὸ στασίδι μ' ἄδειο,

νά ἰδῆς τοὺς νιούς, νά ἰδῆς τοὺς νιαῖς, νά ἰδῆς τὰ παλληκάρια,

νά βγῆς, μάνν', ἀφ' τὴν ἐκκλησὰ, ποὺ κάμες τὸ σταυρό σου,

νά μπαμπαικάτ' ἡ γλῶσσά σου ροιζώντας τοὺς σταβάταις.
 Φεῖγω, ἦρθ' ὦρα, μάννα μου, τσαὶ καλ' ἔρετ' ὁ ἄρτιος.

10 Ἀετὶ ἡ ἀθεόφοβη ἀπυλογιὰ δὲν δώνει.

στρίφει τὰ μοῦτρα τῆς ἄλλοῦ, τὸν οὐρανο τερᾶζει.

Τοὺς προύτους χρόνους δὲ ροιτῇ μηδὲ νά μείθῃ θέλει,
 ματ' ἡ κακομοιρία τῆς ἀκόμα τὴν ἐκρίνει.

Μὰ σὺμ περάσαν ἐξ ἐφ' ἐκ, θουμήθη ἡ τῆς εἴπε.

15 Γιούρτισ' ὁ τοῦς τῆς 'ς τὸ καλὸ, ἦρθ' 'ς τὰ φρονιὰ τῆς.

τὸ ἐπῆρε ὄρη τσαὶ βουνά, ροιτοῦσε τοὺς διαβάταις

«Διαβάταις ποῦθ' ἐρχόσαστε, διαβάταις ποῦθε πᾶτε;

Μὴν εἶδατε τὸ γιόνα μου, ποὺ λείπει δέκα χρόνους;

— Πὲς μας σημάδια τοῦ κορμινοῦ, μπελῖτσι τὸν βάν' ὁ νοῦς μας.

20— Ἐνας ψηλός, ἕνας λιγτός, ἕνας κομποροφίδης.

— Ἐχτές, προχτές τὸν εἶδαμε 'ς τὴν ἄμμο ξαπλωμένον

μαῦρα πουλλιά τὸν τρώανε, ἄσπρου τὸν τοιγιορῶζαν.

Μὰ νὰ πουλλί, καλὸ πουλλί δὲν ἤθελε νά φάη.

Τάλλα πουλλιά τοῦ λέανε, τάλλα πουλλιά τοῦ λένε

25 «Φάε τσαὶ σὺ καλὸ πουλλί ἀπ' ἀντριωμένον πλάτες,

νά κάμης πῆχυν τὸ φτερό τσαὶ πιθαμὴ τὸ νῦχι.»

Ὁ νιὸς ἀπτηλοήθηξε μὲ τὸ καῖμέν' ἀχέλι

Ἀφῆστέ μου τὴ γλῶσσά μου τσαὶ τὸ δεξὸ μου χέρι

θέλω νά γράψω μιά γραφή, τῆς μάννας μου νά στείλω,

νά τὴ διαβάξ' ἡ μάννα μου, νά κλαί' ἡ ἀδερφή μου,

30 νά τὴ διαβάξ' ἡ ἀδερφή, νά κλαί' ἡ ποθητή μου,

νά τὴ διαβάξ' ἡ ποθητή, νά κλαί' ὁ κόσμος ὅλος!

[Αἱ παραλλαγὰὶ ἐν ΠΕ 164 καὶ Λαογρ. Ε' 115 ἀρ. 112.—Σ. τ. Δ.]

31.

Σὰν ἀρρωστήτσω.

Σὰν ἀρρωστήτσω, μάτια μου, πιάτσε τὴ στογάτα τὸ ἔλα

τσαὶ ἂν ἰδῆς τὴ μάννα μου διπλοχαυρετιστῆνε,

διπλοχαυρετιστῆνε τὴνε τσαὶ πὲς τῆς «ποῦ ν' γιός σου,

ἐμένανε τὰ νύτσια μου τὸ ἔσένανε τὸ φῶς σου»;

- 5 Ἡ μάνα μου θελᾷ σοῦ πῇ λόγιε νὰ σε ποτιάω
 τὸ ἄν εἶο' ἀγάπη γκαρδιατῇ 'ς τὸ νοῦς σου μὴ τὰ βάνης.
 Ὅντες ἰδῆς πῶς ἔσθεισε ὀλπίδα τῆς ζωῆς μου,
 εἶλα 'ς τὸ προστοσεφάμι μου, πιάτσε τὴ τοεφαλή μου
 τσαὶ κλαῖέ μου λουπητερὰ ὥς νὰ βγῇ ἡ ψυχὴ μου.
- 10 Τσαὶ σὰν ἐβγ' ἡ ψυχούλλα μου, πιάτσε σαβάνωσέ με
 τσαὶ βάνε μου τὰ ὁυῖά μου τὸ' δημοφροστόλισέ με.
 Ροῦχά μου βάνε τοικ-μαθὶ ἀκόμα τσαὶ τὸ ἄλλο,
 ὅπον 'ς τὸν ἄδην μοῦ λεε ἡ μάνα μου νὰ βάνω.
 Τσαὶ ὄντες με περάτσουνε ἀπὸ τὴ γειτονιά σου,
- 15 ἔβγα κρουφ' ἀφ' τὴ μάνα σου τσαὶ τραῦα τὰ μαλλιά σου.
 Τσαὶ ὄντες μ' ἀκουμπήσουνε 'ς τῆς ἐκκλησιᾶς τὴμ πόρτα,
 τότες νὰ βάνης μὰ φωνὴ νὰ μαραθοῦν τὰ χόρτα.
 Τσαὶ σὰν με κατεβάτσουνε 'ς τὸ μαυρισμένο ἄδην,
 τότες νὰ βάνης μὰ φωνὴ νὰ κλαῖν μικροὶ μεγάλοι.
- 20 Τσαὶ σὰν με ἀποχώτσουνε τσαὶ σδέτσουν τὰ κερυά μου,
 τσαὶ τότε' ἀγαπημένη μου μέσ' εἶσαι 'ς τὴν καρδιά μου.
 Τσαὶ ὄντες σου τὰ φέρουνε, τὰ κόλυβά μου φά τα
 τσαὶ πῆς ὁ Διὸς σχωρέτση τον τὸ νιό, ὅπον μ' ἀγάπα.
 — Ποιὸς ἔχει στόμα νὰ τὰ φά, δόντια νὰ τὰ μασήτση,
 λαιμὸ γιὰ νὰ τὰ καταπιῇ νὰ σ' ἀπαλησμονήτση;
- [Αἱ παραλλαγὰὶ Λαογρ. Δ' 698 ἀρ. 4.— Σ. τ. Δ.]

Τὴν συλλογὴν λαογραφικῆς ὕλης ἐκ τῆς Αἰγίνης εἶχον ἀρχίσαι νὰ καταρ-
 τιῶ ἀπὸ τοῦ 1869, ὅτε ἐνεγράφην εἰς τοὺς μαθητάς τῆς δευτέρας τοῦ Ἑλλη-
 νικοῦ σχολείου, καὶ ἔχων συνέριθον τὴν μακαρίτισσαν μητέρα μου καὶ τὰς
 ἀδελφάς της ἐντὸς ὀλίγου σχεδὸν ἐφθάσα εἰς ὃ σημεῖον εἶχον τότε ὀρίσει νὰ
 φθάσω. Ἐκ ταύτης ἔχουσι δημοσιευθῇ ἐν δυοὶ προγράμμασι τοῦ Ἑλλην. Σχο-
 λείου Αἰγίνης ὁ Κακοκοιραμένος κλπ. (1890) καὶ παραμύθιον, ὃ παρεχώρησα
 εἰς φίλον καὶ ἐδημοσίευσε. Νῦν ἴσως ἤθελεν ἐρωτήσαι τις, διατὶ ἐπὶ τοσοῦτον
 χρόνον δὲν ἐδημοσιεύθη πλέον ἐκ ταύτης τι ἢ καὶ τὸ ὑπόλοιπον; Τὴν ἀπάντη-
 σιν ἀλλαχοῦ θὰ δώσω καί, πιστεύω, σύντομα. ἐνταῦθα δὲ μόνον λέγω, ὅτι ὅσον
 ἀληθεύει τὸ scripta manent, ἄλλο τόσο ἐπαληθεύει καὶ τὸ scripta ruunt,
 ὅπερ συνέδη. Κατὰ τὴν μεγάλην κλοπὴν τῆς βιβλιοθήκης μου μετὰ τῶν κλα-
 πέντων βιβλίων συναπεκομίσθησαν καὶ πλείστα χειρόγραφα ταύτης καὶ ἄλλα
 ἄλλης ὕλης, ἐσώθησαν ὅμως εὐτυχῶς πλείστα τῶν πρώτων σημειωμάτων μου.
 Ἐξ ὧν θὰ δυνηθῶ ὅπωςδύποτε νὰ θεραπεύσω τὸ κακόν.

Ἐν τῷ δημοσιευθησομένῳ Λεξιλογίῳ, — καὶ τούτου τὸ πλείστον ἀπώλετο. —
 ἐξηγουῦνται αἱ τυχόν ἄγνωστοι λέξεις ἐν τοῖς τραγουδίοις.